

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

K. Siigur

**RIIKLIK KREDIIT
NSV LIIDUS**

TARTU 1961

ARH A-24476

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL
RAHANDUSE JA KREDIIDI KATEEDER

K. Siigur

**RIIKLIK KREDIIT
NSV LIIDUS**

TARTU 1964

Тартуский государственный университет
ЭССР, г. Тарту, ул. Ülikooli, 18
Х. Сийгур
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ КРЕДИТ В ССРС
На эстонском языке

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

Vastutav toimetaja E. Rajupuu

Korrektor E. Oja

=====

TRÜ rotaprint 1961. Trükipoognaid 4,5.

Tir. 400 eks. MB 07400. Tell. nr. 585.

Hind 14 kop.

SAATEKS.

Käesolevas õppevahendis käsitletakse riikliku krediidi küsimusi ulatuses, mis on vajalik TRÜ Majandusteaduskonna rahanduse eriala üliõpilastele vastava teema omandamiseks õppeaines "NSV Liidu ja välisriikide rahandus."

Vastavalt sellele püütakse õppevahendis ülevaadet anda riikliku krediidi olemusest NSV Liidus, tema vormidest ja organitest, kelle pädevusse kuulub vahendite mobiliseerimine riikliku krediidi kaudu.

Antud õppematerjal NSV Liidu ja välisriikide rahanduse üldkursuse ühe osana ei pretendeeri riikliku krediidi küsimuste igakülgele ja ammendavale käsitlemisele, mis on võimalik vaid vastavas erikursuses. Samuti ei käsitleta õppematerjalis nimetamisväärselt riigilaenude ja hoiundusalaste operatsioonide sooritamise tehnikat.

Õppevahendi koostamisel on kasutatud vastavat erialast kirjandust, samuti seadusandlikku ja juhendmaterjali.

Koostaja arvates võiksid käesolevat õppevahendit kasutada ka TRÜ kaubanduse eriala üliõpilased õppeaines "NSV Liidu rahandus ja krediit" ning TRÜ Õigusteaduskonna üliõpilased õppeaines "Nõukogude finantsõigus."

Koostaja.

1. RIIKLIKU KREDIIDI OLEMUS NSV LIIDUS.

Enamiku sotsialistliku riigi ees seisvate ülesannete lahendamiseks vajalikest rahalistest vahenditest mobiliseerib Nõukogude riik enda kätte tsentraliseeritud fondina kohustuslike maksete ja maksude näol sotsialistlikust majandusest ning teatud ulatuses ka maksudena elanikkonnalt.

Sellisel laekub riigi käsutusse osa rahvatulust, mis riigieelarve kaudu suunatakse sotsialistliku laiendatud tootmise, sotsiaalkultuurilise ülesehitustöö ja teiste vajaduste rahuldamiseks.

Kuid peale vahendite mobiliseerimise kohustuslike maksete ja maksude meetodi kasutab Nõukogude riik veel rahaliste vahendite mobiliseerimise teisi meetodeid. Üheks üldriikliku rahaliste vahendite fondi moodustamise meetodiks on raha laenamine elanikkonnalt või teatud juhtudel ka kooperatiivsetelt ning riiklikelt ettevõtetelt ja organisatsioonidelt. Tsentraliseeritud rahaliste vahendite fondi moodustamisel elanikkonnalt või asutustelt ja organisatsioonidelt raha laenamise teel kujuneb eriline rahandus-krediidisuhete vorm, mida nimetatakse riiklikuks krediidiks.

Riikliku krediidi suhete iseloomulikuks tunnuseks on asjaolu, et laenu saajana esineb siin alati riik oma organite näol ning laenuna saadud vahendid laekuvad riigieelarvesse eelarveressursside täiendamiseks. Laenu andjatena riikliku krediidi suhetes esinevad enamasti kodanikud ning ainult vähesel määral ka sotsialistlikud ettevõtted ja organisatsioonid. Järelikult mobiliseeritakse riikliku krediidi abil

ajutiselt riigi käsutusse eelkõige elanikkonna rahalisi vahendeid, peamiselt sääste, kuid mõningal määral ka elanikkonna ajutiselt vabu rahalisi vahendeid.¹

Materiaalse heaolu pideva tõusuga sotsialistliku tootmise arenemise tulemusena suurenevad pidevalt ka elanikkonna säästud ja ajutiselt vabad rahalised vahendid.

Elanikkonna heaolu kasvust annab ülevaate reaaltulude kasv.

NSV Liidu tööliste ja teenistujate reaaltulude kasv
(protsentides võrreldes 1950. a.)¹

	1950	1956	1957	1958	1959
Tööliste ja teenistujate reaaltulud arvestatult ühele töötajale võrreldavates hindades	100	141	152	156	162

Tööliste ja teenistujate reaaltulud olid 1959. a. 2 korda suuremad kui 1940. a.

¹ Ajutiselt vabad rahalised vahendid on need vahendid, mis on elanikkonna käes eelseisva perioodi kulude katteks ja mida kasutatakse vastavalt vajadusele. Näit. kui kodanik saab palka, siis ei osta ta kohe toiduaineid koguses, mis on vajalik elamiseks järgmise palgapäevani, vaid teeb seda järk-järgult. Järelikult seisab tal osa toidu muretsemiseks ettenähtud raha ajutiselt kasutamata, on n. ö. ajutiselt vaba.

Säästuna tuleb vaadelda neid summasid, mis elanikkond kogub kas mingite värtuslikumate asjade ostmiseks või mis jäävad üle oma tavaliste igapäevaste vajaduste rahuldamisest.

NSV Liidu talurahva tulude kasv
(protsentides võrreldes 1950.a.)^①

	1950	1956	1957	1958	1959
Talurahva rahalised ja naturaalsed tulud ühis- ja isiklikest majanditest arvestatult ühe töötaja kohta võrreldavates andades	100	162	172	184	185

Talurahva reaaltulud arvestatuna ühe töötaja kohta olid 1959.a. 2,2 korda suuremad kui 1940. a.

Töötajate reaalsissetulekud arvestatuna ühe töötaja kohta suurenesid 1960. a. võrreldes 1959. aastaga 5 %.²

Et nimetatud vahendid moodustavad kodanike isikliku omandi, mis on kaitstud riigi poolt, siis saab neid summasisid kaasa tõmmata riigi ees seisvate ülesannete lahendamisele ainult nende laenamise teel, s. o. tagastatavuse põhimõttel ja järelikult ka ainult ajutiselt.

Riikliku krediidi kaudu vahendite mobiliseerimine riigi käsutusse võib toimuda kahel meetodil: ühelt poolt riigilae-nudena, mida realiseeritakse kodanikele või ettevõtetele ja organisatsioonidele, teiselt poolt hoiustena hoiukassade kau-du. Olgu märgitud, et ka hoiustena mobiliseeritavate vahendite stabiilne jääk läheb lõppastmes riigi käsutusse riigi-laenukena, kuid mitte otseselt, vaid hoiukassade vahendusel.

Riikliku krediidi kahe meetodi (vormi) kasutamine on tingitud vajadusest muuta riikliku krediidi süsteem võimali-seks kaasa tõmbama elanikkonna laialdaste kihtide vahendeid riigi ees seisvate ülesannete lahendamiseks.

Riikliku krediidi mõlema vormi kasutamise majanduslikuks aluseks on põhiliselt elanikkonna säästus. Kuid elanikkonna

^① Народное хозяйство СССР в 1959 году. Статистический ежегодник, Москва, 1960, lk. 84.

² Vt. NSV Liidu rahvamajanduse arendamise 1960. aasta riikliku plaani täitmise tulemused, NSV Liidu Ministrite Nõu-kogu juures asuva Statistika Keskvalitsuse teadaanne, "Rah-va Hääl" 26. I 1961, nr. 22 (5522).

säästud on mitmesuguse iseloomuga: on sääste, mida elanikkond ei kasuta pikema aja kestel, kuid on ka sääste, mis seisavad kasutamata suhteliselt lühikest aega.

Tellimuse kõrras realiseeritavate riigilaenude abil saab mobiliseerida peamiselt elanikkonna pikaajalisi sääste. Elanikkonna hulgas realiseeritakse riigilaenuobligatsioonid ning pärast laenu tähtaaja lõppu garanteeritakse kodanikule oma vahendite tagasisaamine. Ainult elanikkonna hulgas sularaha eest mobiliseeritavate ja kogu laenu kehtivuse ajal ostetavate ja müüdavate riigilaenuobligatsioonide kaudu on võimalik elanikkonna lühemaajaliste säästude kaasatõmbamine.

Hoiustena hoiukassades saab aga mobiliseerida ka lühiajalisi sääste ja ajutiselt vabu rahalisi vahendeid. Kodanikule tagatakse igal ajal võimalus tema poolt riigile laenatud vahendite kättesaamiseks. Järelikult on riikliku krediidi kahe vormi olemasolu õigustatud nii riiklikust kui ka kodaniku seisukohast.

Riikliku krediidi mõlema vormi aluseks on laenusuhted riigi ja elanikkonna (teatud juhtudel ka ettevõtete või asutuste) vahel. Seejuures tekivad riigilaenude puhul laenusuhted riigi ja elanikkonna vahel vahetult, hoiuste puhul aga hoiukassade kaudu. Vahetud suhted hoiustena raha mobiliseerimisel tekivad hoiukassade ja kodanike vahel.

Kuigi riikliku krediidi aluseks on laenusuhted, ei reguleerita neid tsiviilõiguslike, vaid finantsõiguslike normidega ning riiklik krediit kujutab endast juriidiliselt finantsõiguslikku instituuti.

Riikliku krediidi alaste suhete iseloomulikuks jooneks on asjaolu, et need suhted määratakse kindlaks ja neid muudetakse ühekülgsest laenusaja, s. o. Nõukogude riigi poolt. Tsiviilõiguslike laenusuhete puhul esineb aga poolte võrdsuse printsiip ning nende suhete tekkimine ja muutmine saab toimuda ainult poolte kokkuleppel.

Riiklik krediit erineb oluliselt pangakrediidist.

1. Riikliku krediidi puhul on laenu saajaks riik kui tervik (fiskus), mitte aga üksik sotsialistlik ettevõtte või or-

ganisatsioon nagu pangakrediidi puhul.

2. Riikliku krediidi puhul on laenu andjaks elanikkond, mitte aga riiklikud krediidiasutused (pangad), nagu see on pangakrediidi puhul.

Seega on riikliku krediidi ja pangakrediidi puhul olulised erinevused nii laenu andjas kui ka laenu saajas.

3. Riikliku krediidi korras mobiliseeritavad vahendid suunatakse riigieelarve kaudu üldriiklikesse tuludesse riigi kui terviku ees seisvate ülesannete lahendamiseks, s. o. kui riik laenab raha, siis ei määrata saadud summade kasutamisel kindlaks konkreetset piiritletud sihtotstarvet. Pangakrediidil on aga alati konkreetset piiritletud kindel sihtotstarve ja pangakrediidina saadud vahendite kasutamine teisteks otstarveteks on keelatud. Pealegi ei suunata pangakrediidi puhul vahendeid eelarvesse, vaid need antakse laenuks konkreetsele ettevõttele, organisatsioonile või kodanikule.

4. Riikliku krediidi korras riigi käsutusse laekunud summad on tagatud kogu Nõukogude riigi varaga ilma mingit konkreetset tagatist määramata. Pangakrediidi puhul peab olema laenul alati konkreetne garantii, sest laenu konkreetse garantii olemasolu on üks krediteerimise printsiipe ning üheks vahendiks rubla abil teostatava pangakontrolli efektiivsuse kindlustamisel.

Riikliku krediidi puhul on laenu tagatiseks NSV Liidu kasvavad tulud, mis saadakse laiendatud sotsialistlikust taastootmisest ja mille suurenemist soodustab riikliku krediidi korras saadavate vahendite tootlik kasutamine.

Üldriiklike rahaliste ressursside fondi moodustamisel on riikliku krediidi korras mobiliseeritavatel vahenditel suhteliselt väike osatähtsus. Nii näiteks moodustavad 1961.a. riikliku krediidi korras hoiuste juurdekasvuna saadavad vahendid umbes 900 milj. rbl. ehk 1,1 % riigieelarve tuludest. Kuid Nõukogude riigi kogu eksisteerimise vältel on riikliku krediidi korras mobiliseeritavad vahendid andnud tubli lisa üldriiklike vahendite tsentraliseeritud fondi ning aidanud kaasa majanduse ja kultuuri arendamisele ning riigikaitse

kindlustamisele.

Riigilaenudena riigi käsutusse laekunud summadest annab ülevaate järgmine tabel.

Riigilaenud NSV Liidus
(miljardites rublades).¹

	1940	1950	1953	1956	1958	1959
Riigilaenud, neist:	11,4	31,0	30,4	44,3	10,6	14,9
1) elanikkonna hulgas realiseeritavad, sealhulgas tellimiskorras realiseeritavad	9,2	27,0	18,2	34,3	4,0	1,6
2) hoiukassade poolt omandatavad riigilaenud	0,2	3,1	12,2	10,0	6,5	13,3

Riigilaenude osatähtsuse vähenemine üldriiklike vahendite fondi moodustamisel on tingitud sotsialistliku majanduse suurest arengust. Seetõttu pole vajalik enam endises ulatuses elanikkonna vahendite kaasatõmbamine üldriiklikeks vajadusteks, vaid vahendid selleks saadakse enamikus sotsialistlikust majandusest.

Vaatamata oma suhteliselt väikesele osatähtsusele riiklike vahendite tsentraliseeritud fondi moodustamisel, on riiklik krediit olnud ja on ka praegu tähtsaks hoovaks Nõukogude riigi käes. Riiklikku krediiti kasutab Nõukogude riik ühe vahendina raharingluse mõjustamiseks ning elanikkonna tulude ja kulude bilansi tasakaalustamiseks.

¹ vt. Народное хозяйство СССР в 1959 году, Статистический ежегодник, Москва, 1960, lk. 800.

2. RIIGILAENUD NSV LIIDUS.

Riigilaenude kui riikliku krediidi ühe vormi iseärasus seisneb selles, et riigilaenud väljendavad riigi kui laenu-saaja vahetuid suhteid kodanike või sotsialistlike organisatsioonidega kui laenu andjatega. Riigi riigilaenudealased kohustused vormistatakse kas obligatsioonidena või spetsiaalsete kirjetena (obligatsioonita riigilaenu puhul) riigi võlgnevuse arvestamiseks.

Esimesed nõukogude riigilaenud lasti välja pärast Kodu-sõja lõppu. 1922. ja 1923. a. väljalastud laenud olid naturaallaenud (leivalaen, suhkurlaen), s. o. laenuobligatsioonide realiseeriti ja osteti tagasi, lähtudes 1 puuda teravilja (või suhkrust) keskmisest turuhinnast. Naturaallaenude väljalaskmine sel perioodil oli tingitud vajadusest garanteerida laenu andjaid nende poolt laenu paigutatud summade väärtuse-tuks muutumise vastu. 1922. a. lõpus ja 1924. a. alguses lasti välja ka esimesed rahalised riigilaenud. Suure Isamaasõja eelsel perioodil andsid töötajad riigile laenuks ümmarguselt 50 mljr. rbl.

Suur tähtsus oli riigilaenudel Suure Isamaasõja perioodil, mil riigilaenudena laekus 76 mljr. rbl., mis kattis umbes 15 % kõigist kaitsekuludest. Sõjajärgsel perioodil laekus riigilaenudena IV viisaastakul 117 mljr. rbl. ja V viisaastakul umbes 137 mljr. rbl., mis aitas oluliselt kaasa NSV Liidu rahvamajanduse kiirele taastamisele ja edasiarendamisele.

NSV Liidus esineb kahesuguseid riigilaene:

- 1) elanikkonna hulgas realiseeritavad riigilaenud,
- 2) sotsialistlike organisatsioonide vahendite arvel realiseeritavad riigilaenud.

Esimesel juhul mobiliseeritakse riigilaenude abil töötajate rahalisi vahendeid, teisel juhul - sotsialistlike organisatsioonide vabu vahendeid. Sotsialistlikud organisatsioonid saavad paigutada riigilaenudesse vaid selliseid vahendeid, mis majanduslikult kujutavad endast enam-vähem pikemaajalist

rahaliste vahendite reservi. Sellisteks vahenditeks on näiteks Riikliku Kindlustuse reservfondid, sest praktiliselt ei ole Riiklikul Kindlustusel vajadust reservfondi kasutamiseks. Samuti paigutavad hoiukassad riigilaenudesse hoiuste stabiilse jäägi, mis aga sisuliselt on enamuses elanikkonna vahendid.

Oma vahendeid on riigilaenudesse paigutanud ka kooperatiivsed organisatsioonid (kolhoosid, töönduskooperatsiooni artellid jt.). Kooperatiivsete organisatsioonide vahendeid mobiliseeriti riigilaenudena näiteks Suure Isamaasõja perioodil. Nende vahendite kaasatõmbamine nähti ette riigilaenu väljalaske tingimustes ja nende eest maksti laenajale tasu protsentide näol. Tänapäeval kooperatiivsete organisatsioonide vahendeid riigilaenudena ei mobiliseerita, vaid riigilaenude abil toimub ainult elanikkonna, riikliku kindlustuse ja hoiukassade vahendite mobiliseerimine riigi käsutusse.

Elanikkonna hulgas realiseeritavatel riigilaenudel on obligatsiooniline vorm. Summade andmine riigile laenuks toimub laenuobligatsioonide omandamise teel. Laenuobligatsioon kujutab endast riigi kohustust välja maksta obligatsiooni valdajale kindlatel tähtaegadel nii obligatsiooni enda väärtus kui ka ettenähtud tulud. Riikliku kindlustuse ja hoiukassade vahendid paigutatakse obligatsioonita riigilaenu, s. o. riigi laenualase võlgnevuse arvestamine nende suhtes toimub eri kirjetena ilma obligatsiooni kui dokumendi väljaandmiseta.

a) R i i g i l a e n u d e v ä l j a l a s k -
m i n e j a k u s t u t a m i n e .

NSV Liidu Konstitutsiooni § 14 kohaselt kuulub riigilaenude väljamaksmine NSV Liidu kõrgemate riigivõimu ja -haldusorganite pädevusse. Riigilaenu lastakse välja NSV Liidu Ministrite Nõukogu määruse alusel. Selles määratakse kindlaks laenu nimetus, sihtotstarve, laenusumma ja laenu tähtaeg ning kinnitatakse NSV Liidu Rahandusministeeriumi poolt esitatud riigilaenu tingimused.

Laenu tähtaeg määratakse lõppastmes kindlaks eesmärgiga, milleks kavatsetakse kasutada riigilaenudena mobiliseeritavaid summasid. Nõukogude riigi ajaloo on olnud mitmesuguse tähtajaga laene, kuid enamikul juhtudel on laenu tähtajaks olnud 20 aastat. Seega on Nõukogude Liidus põhiliseks pikaajalised riigilaenud, seet riigilaenudena saadavaid vahendeid on kasutatud peamiselt kapitaalvahetuste finantseerimiseks.

NSV Liidu Rahandusministeeriumi poolt väljatöötatavates ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt kinnitatavates riigilaenu tingimustes määratakse kindlaks:

- 1) laenu struktuur,
- 2) laenuobligatsioonide suurused (väärtus),
- 3) tulude väljamaksmise vormid ja ulatus,
- 4) võitude arv, suurus ja üldsumma,
- 5) võitude väljamaksmise kord ja tähtajad,
- 6) laenu kustutamise kord ja tähtajad,
- 7) laenu käibeloleku alg- ja lõpptähtaeg.

Riigilaenude struktuur peab olema selline, mis võimaldab elanikkonna laiate kihtide vahendite kaasatõmbamist, kuid ka obligatsiooni valdajate lihtsat ja hästi korraldatud teenindamist.

Sõjajärgse perioodi riigilaenude obligatsioonide põhiväärtuseks on olnud tavaliselt 100 rbl., kolmeprotsendilisel sisevõidulaenul aga 200 rbl. (vanas hindade mastaabis). On välja lastud ka obligatsioon põhiobligatsiooni kahe- ja viiekordses väärtuses, samuti põhiobligatsiooni pooles, neljandikus või kümnendikus väärtuses.

Laenud on jagatud kategooriatesse - igas kategoorias on obligatsioon kindla summa (tavaliselt 100 milj. rbl.) ulatuses. Iga kategooria sisaldab teatud arvu seeriaid ja iga seeria teatud arvu obligatsioone. Tavaliselt koosneb iga kategooria 20 000 seeriast ja iga seeria 50-st põhiobligatsioonist. Laenu kõikides kategooriates on seerialtel ühtne numeratsioon ja iga seeria raames olevatel obligatsioonidel omakorda ühtne numeratsioon.

Riigilaenudelt obligatsiooni valdajatele makstav tulu

määratakse kindlaks protsendina, mille väljamaksmine sõltuvalt laenu liigist toimub kas võitadena või protsendina (viimasel juhul kupongide vastu igal aastal).

Võitude väljamaksmine toimub ametliku loosimistabeli alusel, mis avaldatakse ajalehtedes. Võite maksavad välja hoiukassad. Võitude väljamaksmine algab pärast ajalehe selle numbril ilmumist, mis järgneb ajalehenumbrile, kus oli avaldatud võitude tabel. Selline väljamaksmine on vajalik võimalike trükivigade korrigeerimiseks ja alusetute väljamaksete vältimiseks.

Tavaliselt makstakse võidud välja kohe obligatsioonil esitamisel, kuid üle 1000 rbl. (vanas hindade mastaabis) suuruste võitude väljamaksmine toimub pärast obligatsioonil eelkontrolli Riiklike Tööhoiukassade ja Riikliku Krediidipeavalitsuses.

Võidu väljamaksmiseks peab obligatsioonil olema säilinud laenu ja selle väljalaske nimetus, obligatsiooni väärtus sõnades, seeria number ja obligatsiooni number. Kui mõni eespool nimetatud tunnustest puudub või kui obligatsioonil on võltsingu või varem toimunud väljamakse jälgi, tunnistatakse obligatsioon kehtetuks. Obligatsiooni võltsimises süüdi olevad isikud võetakse kriminaalvastutusele.

Kui riigilaenu toimub tulu maksmine protsentidena, siis on obligatsioonil vastavad kupongid ning alates kupongil märgitud tähtajast võib obligatsiooni valdaja kätte saada protsentide alusel ettenähtud tulu. Tulu väljamaksmisel lõigatakse ära kupong.

Võitude väljamaksmist peavad hoiukassad saladuses. Ainult uurimis- ja kohtuorganiteil on õigus nõuda nende menetluses olevate kriminaalasjade puhul hoiukassadelt teateid võitude väljamaksmise kohta.

Riigilaenuobligatsioonide paremaks hoidmiseks võtavad hoiukassad neid väikese tasu eest ka hoiule.

Riigilaenuobligatsioonide väljaviimine või saatmine välismaale võib toimuda ainult NSV Liidu Rahandusministeeriumi poolt väljaantud lubade alusel.

Riigilaenuobligatsioonide kustutamiseks nimetatakse riigilaenuobligatsioonide väljaostmist nende nominaalväärtuses. Kustutamise kord ja tähtajad määratakse kindlaks laenutingimustes. Kustutamine toimub:

- 1) sel teel, et iga võitnud obligatsiooni võidusumma sisaldab ka obligatsiooni nominaalväärtuse,
- 2) eraldi kustutusloosimiste läbiviimise teel,
- 3) laenuobligatsiooni tagasiostmise teel ettenähtud tähtaja möödumisel.

b) Riigilaenu liigid.

Sõltuvalt riigilaenudelt tulu maksmise viisist ja riigilaenu kustutamise vormist liigitatakse riigilaene järgmiselt:

1. Protsentlaenu. Protsentlaenu puhul saavad obligatsiooni valdajad spetsiaalsete kupongide alusel igal aastal tulu kindlaksmääratud protsendi ulatuses.
2. Võidulaenu. Võidulaenu puhul saavad obligatsiooni valdajad tulu võitude näol. Võidulaenu omakorda võivad olla kahesugused:
 - a) laenu tähtaja jooksul võidavad kõik obligatsioonid, kusjuures võidu keskmine suurus on väike, s. o. laenult makstav protsent jaotatakse ära kõigi obligatsiooni valdajate vahel;
 - b) laenu tähtaja jooksul võidab vaid osa obligatsioonidest ning ülejäänud obligatsioonid kustutatakse kindlaksmääratud korras nende nominaalväärtuses. Seega jaotatakse riigilaenult makstav protsent ära ainult osa obligatsiooni valdajate vahel, mistõttu ka võidusummad on suuremad.
3. Segalaenu. Segalaenu kujutavad protsent- ja võidulaenu kombinatsiooni, kusjuures osa laenust on välja lastud protsentlaenu, osa võidulaenu. Sel juhul tavaliselt realiseeriti võidulaenu elanikkonna, protsentlaenu aga kooperatiivsete organisatsioonide hulgas.

Elanikkonna hulgas realiseeritavad riigilaenu liigita-

takse sõltuvalt realiseerimisviisist kahte rühma:

- 1) tellimise korras ajatatult tasumisega realiseeritavad riigilaenud;
- 2) ainult sularaha eest realiseeritavad riigilaenud.

Mõlema laenuliigi realiseerimine toimub vabatahtlikkuse printsibil.

Elanikkonna hulgas tellimise korras realiseeritavate riigilaenude puhul toimus laenuobligatsioonide eest tasumine üldiselt ajatatult 10 kuu jooksul võrdsetes osades, kusjuures töötaja korraldusel peeti kinni vastav osa tema töötasust. Alates 1958. a. lõpetati tellimise korras realiseeritavate riigilaenude väljalaskmine.

Ainult sularaha eest realiseeritavaks riigilaenuks on käesoleval ajal 1947. a. väljalastud 3 %-line sisevõidulaen, mille obligatsioonide hoiukassad ostavad ja müüvad vastavalt kodaniku soovile.

Kogu riigilaenudealane töö lasub NSV Liidu Rahandusministeeriumil ja liiduvabariikide rahandusministeeriumidel, kes teevad seda hoiukassade süsteemi kaudu. Selles töös osutavad kaasabi ametiühingute poolt ettevõtetes, asutustes ja organisatsioonides ametiühinguaktivistidest moodustatud riikliku krediidi ja hoiunduse kaastöökomisjonid. Kuid pärast tellimiskorras realiseeritavate riigilaenude väljalaskmise lõpetamist on kaastöökomisjonide töö soikunud.

c) R i i g i l a e n u d e k o n v e r s i o o n .

Riigilaenud lastakse tavaliselt välja pikaks tähtjaks. Riigilaenude käibeloleku aja jooksul võivad toimuda olulised muudatused riigi majanduselus, mis teevad vajalikuks ka riigilaenu esialgsete tingimuste muutmise. Riigilaenu tingimuste olulist muutmist nimetatakse riigilaenude konversiooniks. Riigilaenude konversioon toimub tavaliselt NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu vastava määruse alusel.

NSV Liidus on toimunud elanikkonna hulgas levitatavate riigilaenude osas 4 konversiooni.

1. 1930. a. toimus industrialiseerimisperioodil väljalastud riigilaenude konverteerimine. Industrialiseerimisperioodil väljalastud riigilaenud olid lühiajalised. Konversiooni tulemusena pikendati laenu tähtaega 10 aastani. Kõik varem väljalastud riigilaenud koondati üheks riigilaenuks, mille tulemusena hõlbustus obligatsioonide valdajate teenindamine ja loosimiste läbiviimine.
2. Riigilaenude konversioon toimus ka 1936. a. Konversiooniga kohandati riigilaenud uutele võitnud sotsialismi tingimustele. Laenu tähtaeg pikenes 20 aastale. Tehti muudatusi laenude struktuuris, alandati laenudelt makstavat protsendimäära 4 %-le aastas, muudeti (suurendati) võitude suurust jne.
3. 1938. a. konverteeriti sularahas realiseeritavad laenud. Kõik sularahas realiseeritavad laenud ühendati üheks 1938. a. riiklikuks sisevõidulaenuks ning varem väljalastud laenude obligatsioonid vahetati ümber uue laenu obligatsioonide vastu.
4. NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee 14. detsembri 1947. a. ühismääruses "Rahareformi teostamise ning toidu- ja tööstuskaupade kaartide kaotamise kohta" otsustati konverteerida kõik sõjajärgsed ja sõjajärgsed riigilaenud ning 1946. a. väljalastud NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise riigilaen.

Konversioon oli hädavajalik. Suur osa riigivõlast tekkis sõja ajal, mil rubla ostujõud oli tunduvalt langenud. Ilma konversiooni läbiviimiseta oleks tulnud seda võlga hankida kustutama uue täisväärtusliku rublaga. See oleks olnud sisuliselt ebaõige ja takistanud riigi majanduse taastamist ja arendamist, Konversioon viidi läbi järgmistel alustel:

- 1) Kõik tellimiskorras realiseeritud riigilaenude obligatsioonid vahetati ümber uue, 1948. a. 2 %-lise kahekümneks aastaks väljalastud konversioonilaenu obligatsioonide vastu vahekorras 3:1.

- 2) 1938. a. riikliku võidulaenu obligatsioonid vahetati ümber 1947. a. detsembris väljalastud 3 %-lise riikliku si-sevõidulaenu obligatsioonide vastu vahekorras 5:1.

Riigilaenude konverteerimisel peeti silmas obligatsiooni valdajate huve, arvestades seda, et kodanikud andsid oma säästnud riigi käsutusse rasketel sõjapäevadel. Sellepärast toimus ka riigilaenuobligatsioonide ümbervahetamine soodsamatel tingimustel kui rahamärkide ümbervahetamine (10:1).

- d) Tellimiskorras realiseeritavate riigilaenude väljalaskmise lõpetamine.

Sõjajärgsel perioodil jätkus elanikkonna hulgas tellimiskorras realiseeritavate riigilaenude väljalaskmine ning laenudena mobiliseeritud summad aitasid oluliselt kaasa rahvamajanduse taastamisele ja arendamisele.

Tänu Kommunistliku Partei ja Nõukogude valitsuse väsimatule tegevusele saavutati tohutut edu nõukogude majanduse, kultuuri ja riigikaitse arendamisel. Tugevnes eelarve, suurenesid kaubafondid ja kasvas kaubaringlus. Selle tulemuse-na laekus riigi käsutusse rohkem vahendeid ning vähenes vajadus elanikkonna vahendite mobiliseerimiseks tellimise korras realiseeritavate riigilaenude kaudu. Kõik need saavutused osutusid võimalikuks selletõttu, et mobiliseeriti kõik rahalised ressursid, sealhulgas ka elanikkonna säästud ja ajutiselt vabad rahalised vahendid. Näiteks ainuüksi V viis-aastakul andis rahvas riigile laenuks summa, mis võrdub 15 Kuibõševi hüdroelektrijaama taolise gigantse hüdroelektrijaama maksumusega.

1957. aastaks jõuti olukorrani, kus väljamaksed eelmiste laenude alal hakkasid lähenema igal aastal realiseeritavale riigilaenusummale. Kui laene oleks välja lastud suuremas summas kui 1956. a., siis oleks see muutunud elanikkonnale koormavaks. Kui aga laen lasta välja väiksemas summas kui 1956. a., siis läheks saadav summa peaaegu tervenisti

varem väljalastud laenude järgi võitude väljamaksmiseks ja obligatsioonide kustutamiseks.

Nõukogude riik ei saanud lõpetada riigilaenude väljalaskmist ja jätkata varem väljalastud laenudelt tulude maksmist obligatsiooni valdajatele, sest sel juhul oleks tulnud riigil vähendada assigneeringuid rahvamajanduse vajadusteks ja töötajate heaolu parandamiseks. Sellepärast pöördusid partei ja valitsus elanikkonna poole ettepanekuga lõpetada alates 1958. a. tellimise korras realiseeritavate riigilaenude väljalaskmine ja varem tellimise korras realiseeritud riigilaenude järgi võiduloosimiste korraldamine, et selle tõttu riigi käsutusse jäävaid summasid kasutada elanikkonna heaolu kasvu kindlustamiseks ja elamuehituse laialdaseks arendamiseks. Nõukogude rahvas kiitis heaks partei ja valitsuse ettepaneku. Seejärel andsid NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu 19. aprillil 1957. a. ühismääruse "Nõukogude Liidu töötajate hulgas tellimise korras realiseeritavatest riigilaenudest".

Nimetatud määruse kohaselt lõpetati alates 1958. a. tellimise korras realiseeritavate riigilaenude väljalaskmine ning alates 19. aprillist 1957. a. varem väljalastud ja tellimise korras realiseeritud riigilaenude võiduloosimiste korraldamine. Nende riigilaenuobligatsioonide kustutamine aga lükati edasi 20 aasta võrra ja viiakse läbi alates 1977. a. 20 aasta jooksul igal aastal võrdsetes osades.

Seega ei toimunud mitte varem väljalastud laenude tühistamine, vaid laenuitingimuste muutmine. Summade väljamaksmine varem võitnud või kustutamisele kuulunud obligatsioonide järgi aga jätkuks endistel alustel.

1947. a. väljalastud 3 %-line sisevõidulaen, mida realiseeritakse sularaha eest, jäi käibele endistel tingimustel.

Nõukogude riik ei saanud loobuda tellimise korras realiseeritava riigilaenu väljalaskmisest ka otsekohe 1957. a., sest 1957. a. riigieelarves oli ette nähtud kindel summa, mis pidi riigilaenudena laekuma, ja võidun- ning kustutusloosimiste lõpetamine alates 19. aprillist 1957. a. ei katnud

seda summat. Sellepärast otsustasid partei ja valitsus 1957. a. välja lasta riigilaenu 12 mljr. rubla suuruses summas (vanas hindade mastaabis) tähtajaga 5 aastat. Nimetatud laenu lasti välja 14. mail 1957. a. ning laenusumma (12 mljr. rbl.) on ligikaudu 3 korda väiksem 1956. a. väljalastud laenusummast. Laenustruktuurilt sarnaneb laenu eelmiste laenudega. Põhiobligatsioonide väärtuseks on 100 rbl. (vanas hindade mastaabis). Tulu laenult makstakse võitadena, mille suuruseks on 200 - 5000 rbl. Viieaastase laenu tähtaja jooksul võidab 6 % kõigist obligatsioonidest. Igal aastal toimub 1 võidu loosimine. Aastail 1959 - 1961 toimub 2 kustutusloosimist aastas, 1962. a. aga 1 kustutusloosimine. Obligatsioonid, millele pole langenud võitu ja mis pole kustutatud ka kustutusloosimisel, ostetakse välja nende nominaalväärtuse (arvestades hindade mastaabi muutmist) ajavahemikul 1. novembrist 1962. a. kuni 1. novembrini 1963. a.

3. RAHA JA ASJADE LOTERIID.

Üheksa elanikkonna säästude mobiliseerimise vormiks on raha ja asjade loteriide korraldamine. Sõjajärgsetel aastatel korraldasid raha ja asjade loteriisid vabatahtlikud ühingud, nagu Osoaviahim, Punase Risti ja Punase Poolkuu Ühingu jt. Suure Isamaasõja ajal korraldati 4 raha ja asjade loteriid. Sõjajärgsel perioodil korraldati 1957. a. raha ja asjade loterii "Üleliiduline Noorsoofestival". Alates 1958. a. on NSV Liidu Ministrite Nõukogu määruste alusel lubatud liiduvabariikidel korraldada raha ja asjade loteriisid, mida Eesti NSV-s on pidevalt korraldatud. Loteriipiletite realiseerimisest saadud summadest makstakse 50 % elanikkonnale tagasi võitadena, kuna ülejäänud osas (maha arvatud kulud seoses raha ja asjade loterii korraldamisega) läheb vabariikliku eelarve tuludesse. Tuleb märkida, et raha ja asjade loterii abil mobiliseeritud vahendid ei kujuta endast riikliku krediidi üht vormi, vaid on puhtakujuliseks riigituluks. Ainult see osa realiseeritud loteriipiletite maksumusest, mis maks-

takse välja võitadena, esineb raha laekumise momendist võitude väljamaksamise momendini riigi käes laenusummana.

4. NSV LIIDU RIIGIVÖLG.

Riikliku krediidi mõistega on vahetult seotud ka riigivõla mõiste. Riigivõla all mõistetakse riigi võlgnevust tema poolt väljalastud laenude alal.

Riigivõla suurus ei ole stabiilne. Ta muutub uute riigilaenude väljalaskmise ja varem väljalastud laenude kustutamise tulemusena. NSV Liidu riigivõla mõistesse kuulub riigi võlgnevus nii elanikkonnale kui ka riiklikele ja kooperatiivsetele ettevõtetele ning organisatsioonidele.

Vastavalt riigivõla kustutamise tähtaegadele jaotatakse riigivõlg:

1. riigi põhivõlaks,
2. riigi jooksvaks võlaks.

Riigi põhivõlaks nimetatakse riigi võlgnevuse summat, mille tasumise tähtaeg ei ole veel saanud ja mis ei kuulu tasumisele antud perioodil (näiteks antud eelarveaasta jooksul). Riigi põhivõlaks on näiteks põhiline osa võlgnevusest elanikkonnale riigilaenude alal. Riigi võlgnevus sotsialistlikele ettevõtetele ja organisatsioonidele võib olla nii tähtajaline kui ka tähtajatu.

Riigi jooksvaks võlaks nimetatakse riigi võlgnevust, mille osas tasumise tähtaeg on saanud või saabub antud perioodil. Riigi jooksvaks võlaks on peamiselt riigi kohustused väljavõtmata võitude ja riigilaenude kustutusloosimise osas.

Riigilaenudena Nõukogude riigi kätte laekuvad vahendid suunatakse kapitaal mahutustena sotsialistliku laiendatud tootmise vajadusteks. Selle tulemusena suurenevad toodangu väljalase ja järelikult ka riigituludesse laekuvad rahalised vahendid.

Sotsialistlikus riigis kasutatakse laenudena saadud vahendeid ratsionaalselt ja selle tulemusena suurenevad riigitulud.

Hoopis teistsugune iseloom on riiklikul krediidil ja riigivõlgadel kapitalistlikes riikides. Kapitalistlikes riikides on riiklik krediit ja riigivõlg otseselt seotud eelarve defitsiidiga. Riikliku krediidi korras mobiliseeritavaid vahendeid kasutatakse kapitalistlikes riikides kapitalistide võimu kindlustamiseks, rahvamasside mahasurumiseks, relvastuse võidujooksuks ja kapitalistlike monopolide saneerimiseks. Riigilaenude realiseerimine toimub kapitalistlikes riikides tavaliselt suurpankade arvel, kes siis teenivad riigilaenude realiseerimiselt stabiilseid kasumeid. Riiklik krediit kapitalistlikkudes riikides on üheks elanikkonna ekspluateerimist täiendavaks vormiks, seejuures vormiks, mille olemus ei paista nii teravalt silma nagu näiteks maksude suurendamine. Kuid K. Marx näitas, et riigilaenud ja maksud on omavahel vastastikusel seoses ja sõltuvuses. Riigilaenude suurenemine toob kaasa maksude suurenemise ja maksude suurenemine omakorda tingib riigilaenude suurendamise, kuna suure maksukoorma tingimustes on riigil raske kehtestada uusi makse ja ta on sunnitud suurendama laene. K. Marx näitas, et riik kui suurmaomanike ja kapitalistide võimuorganisatsioon vajab oma rõhumisülesannete täitmiseks raha. Raha ta laenab kapitalistidelt ja liigkasuvõtjatelt, andes neile vastu paberi, milles kohustub neile maksma kindlaksmääratud protsende. Vahendeid nende maksmiseks võtab riik töötavate klasside taskust maksudena. Seega peab rahvas ise olema käendajaks oma rõhujatele nende ees, kes laenavad riigile raha selleks, et nad võiksid türanniseerida rahvast.¹ Kapitalistlike riikide riigivõlast moodustab tavaliselt suure osa nende välisvõlg teistele riikidele.

Seega on riikliku krediidi areng ja riigivõla kasv kapitalistlikes riikides seotud kapitalismi parasiteerimise ja roiskumise kasvuga ning peegeldab konkreetse kapitalistliku riigi majanduslikke ja rahanduslikke raskusi. Tähtsamate kapitalistlike riikide riigivõlast annab ülevaate tabel:

¹ Vt. K. Маркс и Ф. Энгельс, Соч. т. IX, lk. 142.

Kapitalistlike riikide riigivõlg.¹

	1929	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957
Põhja-Ameerika												
Ühendriigid												
Sisevõlg (seisuga 30. juuni)	5,9	258	252	253	257	255	259	266	271	274	273	271
Riigivõla protsentide tasumiseks 30. juunil lõppeval eelarveaastal	0,9	5,0	5,2	5,4	5,7	5,6	5,9	6,5	6,4	6,4	6,8	7,2
Inglisea												
Sisevõlg (seisuga 31. märts)	7269	25003	24218	23737	23796	23933	23990	24152	24773	25103	25245	25204
Välisvõlg (seisuga 31. märts)	-	768	1555	1595	2190	2192	2168	2163	2115	2130	2075	2065
Riigivõla protsentide tasumiseks 31. märtsil lõppeval eelarveaastal	-	248	500	510	495	498	505	635	658	668	753	846
Prantsusmaa												
Sisevõlg (seisuga 31. detsember)	414 ^x	2118	2451	2724	2846	3032	3574	4177	4529	4727	5417	6044
Välisvõlg (seisuga 31. detsember)	6,8	382	961	1182	1287	1254	1298	1241	1120	1027	954	997
Riigivõla protsentide tasumiseks kalendriaasta eest	14 ^x	48	62	73	95	117	132	147	189	187	215	298 ^{xx}
Saksa Fö.d. väber.												
Sisevõlg (seisuga 31. märts)	4987	6134	7225	8688	9292	9425	10699	10347	10275
Välisvõlg (seisuga 31. märts)	...	-	-	-	-	-	-	1551	8352	9432	9939	9430
Riigivõla % tasumiseks 31. märtsil lõppeval eelarveaastal	53	103	149	207	209	351	436	357	386

¹ Vt. Экономика капиталистических стран после второй Мировой войны. Статистический сборник, Внешне-торговые связи, Москва, 1959, lk. 761 jj.

^x andmed 1936.a. kohta

^{xx} hinnangulised andmed

... andmed puuduvad

5. HOIUNDUSE OLEMUS NSV LIIDUS.

Sotsialistliku tootmise kasvu tulemusena kasvab pidevalt nõukogude inimeste heaolu. Üha paremini rahuldatakse inimeste materiaalseid ja kultuurilisi vajadusi. Kodanike vajaduste rahuldamine ei toimu sotsialismi tingimustes mitte naturaalse jaotamise teel, vaid raha vahendusel. Oma vajaduste rahuldamiseks saavad sotsialistliku riigi kodanikud enda käsutusse teatud rahasumma vastavalt kodaniku poolt ühiskonna kasuks tehtud töö hulgale ja kvaliteedile.

Kuid saadud rahasummat ei kasuta kodanikud ära kohe raha saamise momendil, vaid järkjärgult. Osa rahasummast, mis jääb kodanikul üle oma jooksvate vajaduste rahuldamisest, võib ta säilitada pikema aja jooksul säästuna. Osa saadud rahasummast on aga vaba ainult ajutiselt, s. o. niikaua, kui kodanikul tekib vajadus tema kasutamiseks.

Elanikkonna säästud ja ajutiselt vabade rahaliste vahendite ajutine mobiliseerimine riigi kätte võimaldab riigil nende vahendite arvel laiendada kommunistlikku ülesehitustööd ja sellega kiirendada ning süvendada rahva materiaalse ja kultuurilise heaolu kasvu.

Elanikkonna säästude ja ajutiselt vabade rahaliste vahendite riigi käsutusse mobiliseerimise üheks vormiks on hoiunduse arendamine, millega ühtlasi luuakse elanikkonnale soodsad võimalused oma säästude ja ajutiselt vabade rahaliste vahendite hoidmiseks.

Hoiunduse arengut NSV Liidus, Eesti NSV-s ja Tartu linnas ja rajoonis iseloomustavad järgmised tabelid:

NSV Liidu elanikkonna hoiused hoiukassades¹
(aasta lõpuks).

	1927/ 1928	1940	1948	1956	1957	1958	1959
Hoiukassa- de arv	16438	41598	35741	50800	54263	58584	62814
Hoiuste arv (tuh.)	3523	17346	9364	36799	42870	47009	50027
Hoiuste summa (milj.rbl.)	213	7253	12879	63748	80579	87186	100564
Hoiuse keskmine suurus (rbl.)	61	418	1307	1727	1875	1850	2005

Eesti NSV elanikkonna hoiused hoiukassades²
(seisuga 1. jaanuar).

	1946	1951	1956	1959	1960	1961
Hoiukassa- de arv	78	180	258	422	468	
Elanikkon- na hoiuste summa (milj.rbl.)	19,5	59,3	221,3	486,6	597,2	607,2
Hoiuste arv tuhandetes	19,6	53,8	152,7	255,2	280,7	305,0
Hoiuste keskmine suurus	968	1036	1446	1904	2125	

¹ Vt. Народное хозяйство СССР в 1959 году, Статистический ежегодник, Москва, 1960, lk. 810.

² Nõukogude Eesti saavutusi 20 aasta jooksul. Statistiline kogumik, Tallinn 1960, lk. 79.

Andmed seisuga 1. jaanuar 1961 on võetud Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Statistika Keskvalitsuse teadaandest "Eesti NSV rahvamajanduse arendamise 1960. aasta riikliku plaani täitmise tulemustest", "Rahva Hääl" 31. jaanuarist 1961. a. nr. 26 (5526).

Eesti NSV elanikkonna hoiuste summa kasvas 1960. a. alguseks 1946. a. võrreldes 31-kordseks, 1951. a. võrreldes 9-kordseks. Hoiuste keskmine suurus kasvas vastavalt 2,2 ja 2,1 korda. Võrreldes 1946. a., kasvas 1960. a. alguseks hoiuste arv linnades 12-kordseks, maal 429-kordseks. Eesti NSV-s on hoiuraamat keskmiselt igal neljandal elanikul.

Elanikkonna hoiused Tartu linnas ja rajoonis
(seisuga 1. jaanuar).

	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961
Hoiustajate arv	9057	10165	11130	12976	20475	22038	24503	27950
Hoiuste jääk (tuh.rbl.)	11807	14807	16855	24371	40715	44601	56549	68212

Seisuga 1. jaan. 1961. a. teenindas Tartu linna ja rajooni 1 tsentraalhoiukassa, 4 I järgu hoiukassa, 1 II järgu hoiukassa ja 23 hoiukassat-agentuuri.

Põhitingimuseks, millest sõltub hoiuste juurdekasv, on eelkõige elanikkonna heaolu kasv, tema rahaliste tulude kasv. Kuid sealjuures ei tule alahinnata ka hoiukassade võrgu õige väljaarendamise, hoiukassade töö kvaliteedi ja hästi organiseeritud reklaam- ning selgitustöö osatähtsust hoiuste juurdekasvu kindlustamisel.

Hoiukassad mobiliseerivad peamiselt elanikkonna vahendeid ning ainult vähesel määral ka ettevõtete ja organisatsioonide vahendeid.

Hoiukassades toimub pidev hoiuste käive - makstakse sisse summasid hoiustamiseks, kuid võetakse ka välja hoiustatud summasid. Seoses nõukogude rahva heaolu pideva kasvuga kasvab pidevalt hoiustajate arv, keskmine hoiusumma suurus ning pikeneb summa hoiustamise kestus. Eespool toodud asjaolude tõttu esineb hoiukassades (hoiukassade süsteemis) alati tea-

tud hoiuste jääk ehk nn. hoiuste stabiilne jääk, mis aasta-aastalt suureneb.

Seda hoiuste stabiilset jääki saabki riik kasutada tema ees seisvate ülesannete lahendamiseks nõukogude rahva huvides. Nimelt saab need summad paigutada obligatsioonita riigilaenu. Kui hoiukassadel peaks tekkima vajadus riigilaenu paigutatud vahendite järele (s. o. kui hoiuste stabiilne jääk peaks vähenema), siis maksab riik laenusumma hoiukassale tagasi. Tegelikult aga kasvab hoiuste stabiilne jääk pidevalt ja hoiukassadel ei teki vajadust riigilt rahaliste vahendite tagasiõudmiseks. Sellepärast saab hoiuste stabiilse jäägi summasid faktiliselt kasutada nagu riigieelarve tulu.

Hoiuste stabiilse jäägi pidev kasv määrab ära hoiukassade fiskaalse tähtsuse igal eelarveaastal, sest stabiilse jäägi suurenemise ulatuses saavad hoiukassad mahutada vahendeid obligatsioonita riigilaenu. Peale selle eraldavad hoiukassad ka osa oma kasumist riigieelarvesse.

Kuid hoiunduse õigel organiseerimisel on suur tähtsus ka NSV Liidu rahasüsteemi kindlustamisel ja raharingluse parandamisel. Nimelt aitab hoiunduse õige organiseerimine vähendada ringluses olevat rahamassi ja tasakaalustada elanikkonna tulude ja kulude bilanssi.

6. HOIUNDUSE PÕHIPRINTSIIBID.

Kodanikele soodsate ja kindlate võimaluste loomiseks oma säästude ja ajutiselt vaade rahaliste vahendite hoidmiseks hoiukassas on hoiustamine rajatud kindlatele printsiipidele. Nendest printsiipidest kinnipidamine tagatakse nõukogude seaduse kogu jõuga.

1. Salajasuse printsiip.

Salajasuse printsiip seisneb selles, et hoiukassade töötajatel, samuti hoiukassasid revideerivatel ametiisikutel on keelatud välja anda teateid nii hoiustatud summade kui ka hoiustajate kohta. Hoiukassa võib anda andmeid hoiuse kohta

ainult hoiustajale endale ja tema seaduslikele esindajatele. Sellega kindlustatakse, et kõrvalised isikud ei saa teada hoiustaja hoiuse olemasolu ja selle suurust.

Erandi salajasuse printsiibist teeb seadus ainult uurimis- ja kohtuorganitele, kellel on õigus nõuda hoiukassadelt teateid hoiuste ja hoiustajate kohta nende menetluses olevates kriminaalasjades.

Tsiviilasjades aga ei anta kodanike hoiuste kohta hoiukassadest mingisuguseid teateid.

Hoiuste saladuse avaldamise eest võidakse hoiukassade töötajad, samuti hoiukassasid kontrollivad või revideerivad ametisikud võtta kriminaalvastutusele.

2. Hoiuste puutumatus printsiip.

Riik garanteerib hoiukassadesse hoiustena laekuvate vahendite puutumatus.

Hoiuste puutumatus tähendab seda, et harilikult ei saa hoiust arestida ega pöörata hoiusele sundsissenõuet, s. t. kodanikele garanteeritakse tema summade puutumatus.

Erandina lubatakse hoiuse arestimist ainult uurimis- või kohtuorganite määruse alusel nende menetluses olevates kriminaalasjades.

Sissenõude pööramine hoiusele võib toimuda ainult kriminaalasjas tehtud jõustunud kohtuotsuse alusel või kriminaalasjast tulenenud tsiviilasjas tehtud kohtuotsuse põhjal. Järelikult ei saa hoiusele pöörata sissenõuet tsiviilhagi alal, mis ei ole seotud kriminaalasjaga. Samuti ei ole õigust tagastada hoiust isikule või organisatsioonile, kes on hoiuse sisse maksnud võõrale nimele.

3. Tasulisuse printsiip.

Tasulisuse printsiip seisneb selles, et hoiustaja saab oma hoiuselt tulu kas protsentide või võitude näol. Tulusid hoiustelt ei maksustata ega lõivustata. Sellega luuakse kodanike materiaalne huvitatus oma summade hoidmiseks hoiukassas.

7. HOIUNDUSE ORGANISATSIOON NSV LIIDUS.

Hoiunduse organisatsioonilised alused on kindlaks määratud NSV Liidu Ministrite Nõukogu 20. novembri 1948. a. määrusega kinnitatud NSV Liidu Riiklike Tööhoiukassade põhikirjaga.¹

Hoiunduse üldjuhtimine ja kontroll hoiukassade töö üle kuulub NSV Liidu Rahandusministeeriumi pädevusse. NSV Liidu Rahandusministeerium annab suunavaid juhendeid riiklike tööhoiukassade tegevuse kohta, kinnitab hoiundusalaste operatsioonide teostamise põhireeglid ja määrab kindlaks kogu hoiundussüsteemi tegevuse raamid tööhoiukassade põhikirjaga ettenähtud ulatuses.

Kehtiva seadusandluse, samuti NSV Liidu Rahandusministeeriumi poolt antud juhendite ja eeskirjade raames juhivad ja kontrollivad hoiukassade tegevust kohtadel liidu- ja autonoomsete vabariikide rahandusministeeriumid, samuti kohalike töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteede rahandusosakonnad.

Hoiundust juhib vahetult NSV Liidu Rahandusministeeriumi Riiklike Tööhoiukassade ja Riikliku Krediidi Peavalitsus kui hoiundussüsteemi juhtiv tipporgan.

Liiduvabariikides juhib hoiundust vahetult liiduvabariigi rahandusministeeriumi juures asuv Riiklike Tööhoiukassade ja Riikliku Krediidi Valitsus. Samanimelised valitsused on ka autonoomsete vabariikide rahandusministeeriumide, kraide ja oblastite rahandusosakondade juures.

Hoiundusoperatsioonide vahetu sooritamine toimub hoiukassade kaudu.

Riiklike Tööhoiukassade ja Riikliku Krediidi Peavalitsus koos oma valitsustega ning hoiukassadega on ühtseks krediidiasutuseks. Ta tegutseb tervikuna isemajandamise alusel

¹ NSV Liidu Ministrite Nõukogu 6. juuli 1961. a. määrusega nr. 592 tehti põhikirjas mõningad muudatused (vt. ЦИ СССР, 1961, 11, art. 88, lk. 234 jj.), mida on arvestatud käesoleva õppematerjali koostamisel.

ja tal on juriidilise isiku õigused. Kogu hoiundussüsteem on rajatud demokraatliku tsentralismi alusel.

Hoiundussüsteemi igal lülil on täita kindlad ülesanded.

Riiklike Tööhoiukassade ja Riikliku Krediidi Peavalitsuse ülesandeks on hoiunduse organiseerimine, riigilaenualase töö korraldamine, riiklike tööhoiukassade juhtimine ja kontroll, hoiundusalase töö planeerimine, hoiukassade rahasummade ja varanduste kasutamine, abinõude väljatöötamine elanikkonna säästude värbamiseks jne. Seega lasub peavalitsusel just hoiundusalase töö suunamine ja korraldamine kogu NSV Liidu territooriumil. Temal lasuvate ülesannete täitmise kindlustamiseks on peavalitsusel õigus avada ja sulgeda hoiukassasid, anda juhendeid hoiundustegevuse korraldamiseks, avada Riigipangas kontosid, sõlmida asutuste ja organisatsioonidega üldlepinguid riiklike hoiukassade organiseerimise ja tegevuse alal, omandada ja võõrandada vara, teha kaadrite valikut ja paigutamist jne.

Riiklike tööhoiukassade ja riikliku krediidi valitsuste ülesannetesse kuulub hoiundusalase töö organiseerimine, juhtimine ja kontrollimine vastava vabariigi, oblasti või krai territooriumil analoogiliselt sellele, nagu teostab samu ülesandeid peavalitsus kogu NSV Liidu territooriumil.

Hoiundusalase tegevuse vahetu organiseerimine ja hoiundusalaste operatsioonide sooritamine on pandud hoiukassadele.

Hoiukassasid on nelja liiki.

Vabariikliku ja oblastilise (kraalilise) alluvusega linnades, samuti rajoonikeskustes organiseeritakse tsentraalhoiukassad. Tsentraalhoiukassa ülesannetesse kuulub kõigi teiste antud linnas või rajoonis asuvate hoiukassade vahetu juhtimine, kontrollimine ja suunamine ning abinõude tarvituselevõtmine hoiundusalase tegevuse parandamiseks antud rajoonis või linnas.

Teisest küljest teostavad tsentraalhoiukassad ka kõiki hoiundusalaseid operatsioone. Tsentraalhoiukassa tööd juhib hoiukassa juhataja ning peale tema kuuluvad hoiukassa koosseisu veel vähemalt kaks koosseisulist töötajat - kontrolör ja kassir.

Tsentraalhoiukassale alluvad hoiukassad jagunevad kolme liiki: I ja II järgu hoiukassad ning hoiukassade agentuurid. Hoiukassade kandmine ühte või teise liiki sõltub nende töömahust, täidetavate funktsioonide ulatusest ning sellest tulenevast töötajate koosseisust.

I järgu hoiukassad organiseeritakse peamiselt linnades ja suurtes külades, kus on majanduslikud eeldused laialdaseks hoiundusalaseks tööks. I järgu hoiukassade poolt sooritatavate hoiundusalaste operatsioonide ring erineb väga vähe tsentraalhoiukassade poolt sooritatavate operatsioonide ringist. I järgu hoiukassasid teenindavad vähemalt kaks koosseisulist töötajat - kontrolör ja kassiir, kellest ühele võidakse panna hoiukassa juhataja ülesannete täitmine, kui eraldi juhataja ametikoha loomine ei ole otstarbekohane.

II järgu hoiukassad organiseeritakse sideettevõtete, samuti teiste ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide juurde. Nende tegevusring on märgatavalt kitsam kui I järgu hoiukassadel. Näiteks ei ole II järgu hoiukassadel üldiselt õigust välja anda akreditiive, nad ei või vastu võtta organisatsioonide hoiuseid, ei teosta sularahata operatsioone (välja arvatud siirded), riigilaenuobligatsioonide järgi väljamakstav võitude suurus on madalam jne.

Nende hoiukassade ülesandeks on just elanikkonna hoiuste vastuvõtmine ja väljamaksmine, siirdeoperatsioonide sooritamine, akreditiivide tasumine ja summade (võitude või obligatsioonide väärtuse) väljamaksmine riigilaenude järgi.

Nende hoiukassade töömaht võimaldab piirduda ühe põhikohaga töötava alatise töötajaga - kontrolöriga, kes täidab ka juhataja kohuseid. Teine töötaja - kassiir värvatakse tööle kohakaasluse alusel sellest asutusest või organisatsioonist, mille juures hoiukassa asub, s. o. kõrvuti oma põhitööülesannetega täidab see töötaja ka kassiiri kohustusi, saades selle eest eritasu.

Hoiukassade kõige lihtsamaks tüübiks on hoiukassade agentuurid. Agentuurid organiseeritakse sideettevõtete, samuti teiste ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide juures. Agen-

tuuride poolt sooritatavate hoiundusalaste operatsioonide ring on piiratud. Nende ülesandeks on nimeliste hoiuste vastuvõtmine elanikkonnalt ja väljamaksete ning siirdeoperatsioonide sooritamine.

Et agentuuride tööülesannete maht on võrdlemisi väike, siis värvatakse mõlemad töötajad - nii kontrolör kui ka kasssiir - kohakaasluse korras sellest ettevõttest, asutusest või organisatsioonist, mille juures agentuur asub. Hoiukassad koos hoiundusala juhtivate organitega kujutavad endast ühtset üleliidulist krediidasutust, mis oluliselt erineb teistest krediidasutustest - pankadest. Kui pankade ülesandeks on peamiselt sotsialistliku majanduse teenindamine ettevõtetele laenu andmise ja arveldusoperatsioonide sooritamise teel, siis hoiukassade süsteemi ülesandeks on just elanikkonna säästude mobiliseerimine riigi käsutusse ja elanikkonna kassa- ja arveldusalane teenindamine.

Hoiundussüsteemi vahendid.

Riiklike Tööhoiukassade ja Riikliku Krediidid Peavalitsuse kui kogu hoiundussüsteemi juhi käsutuses on põhifond, reservfond ja teised ettenähtud fondid.

Riiklike tööhoiukassade põhifond koosneb neile kuuluva-
test ehitustest ja muust varast.

Reservfond moodustatakse hoiukassade kasumist eraldamise teel ning tema suuruseks on 5 % hoiuste stabiilsest jäägist. Reservfond on ette nähtud võimalike kahjumite katmiseks jooksva aasta operatsioonide alal. Kui jooksva aasta kahjum ületab reservfondi suuruse, siis kaetakse puudutulev osa NSV Liidu riigieelarvest.

Rahasummad, mis hoiukassade kaudu laekuvad hoiustena, suurendades hoiuste stabiilset jääki, paigutatakse obligatsioonita riigilaenu-
desse. Riigilaenu ei paigutata neid summasid, mis on vajalikud igale hoiukassale kassareserviks su-
larahas ja kontodel Riigipangas. Riigipangas kontodel hoitava summa ei tohi ületada 3 % hoiuste jäägist.

Selline hoiukassadesse laekunud rahaliste vahendite pai-

gutamise kord määrab ära ka hoiukassade põhilised tuluallikad. Hoiundussüsteemi põhilisteks tuludeks on järgmised tulud:

- 1) protsendid, mida saadakse riigilt riigilaenu mahutatud summadel;
- 2) protsendid Riigipangas hoitavatelt vahenditelt;
- 3) NSV Liidu riigieelarvest saadavad summad kulutuste katteks seoses riigilaenualase tööga ja raha ning asjade loteriide läbiviimisega;
- 4) summad kodanikelt ja organisatsioonidelt mitmesuguste operatsioonide sooritamise eest.

Põhiline tähtsus hoiukassade tuludes on summadel, mis saadakse protsentidena riigilaenu mahutatud vahendite eest ja riigilaenualase tööga seotud kulude katteks. Viimati nimetatud tulud, samuti protsendid summadel Riigipangas kantakse tsentraliseeritud korras üle Riiklike Tööhoiukassade ja Riikliku Krediidid Peavalitsusele ning neist vahenditest kaetakse kõik hoiundussüsteemi kulud.

Hoiukassade kulud koosnevad:

- 1) halduskuludest,
- 2) majandus- ja operatsioonikuludest,
- 3) kuludest intresside maksmiseks hoiustajatele.

Hoiukassade süsteemi kui terviku tulude ja kulude vahe moodustab hoiundussüsteemi kasumi. Kehtiva seadusandluse kohaselt eraldatakse 50 % kasumist liidueelarvesse, 50 % kasumist aga reservfondi täiendamiseks. Kui reservfond saavutab ettenähtud suuruse, s. o. 5 % hoiuste jäägist, lõpetatakse eraldamised reservfondi ja kogu kasum kantakse liidueelarvesse.

Tuleb silmas pidada, et isemajandamisel on hoiukassade süsteem tervikuna, mitte aga iga hoiukassa üksikult, seejuures kasutab hoiundussüsteem ka mõningaid eelarvelise asutuse õigusi. Näiteks riiklikud tööhoiukassad võrrutatakse üldriiklike ja kohalike maksude alal, samuti riigilõivu suhtes eelarveliste asutustega, et soodustada hoiukassade tegevust ja arengut.

Iseloomulikuks tunnuseks hoiundussüsteemile on asjaolu, et riik katab tema kahjumi juhul, kui see jooksva aastal ületab reservfondi suuruse. Isemajandavate tootmisettevõtete ja organisatsioonide majandusliku tegevuse tulemuse eest ei kannaks riik teatavasti vastutust.

8. HOIUSTE LIIGID.

Elanikkonna säästude ja ajutiselt vabade rahasummade paremaks kaasatõmbamiseks ning kodanikele soodsate hoiustamisvõimaluste loomiseks on ette nähtud mitmesuguste hoiuseliikide kasutamise võimalused.

NSV Liidu Riiklike Tööhoiukassade põhikirja p. 9 kohaselt võib elanikkonnalt vastu võtta järgmisi hoiuseid: hoiuseid nõudmiseni, tähtajalisi hoiuseid, tinghoiuseid, võiduhoiuseid, hoiuseid jooksva kontol.

Erinevused üksikute hoiuseliikide vahel seisnevad hoiustamistingimustes, hoiuselt tulu saamise viisides ja määrades ning hoiuste käsutamise korras.

1) Hoiused nõudmiseni.

Hoiused nõudmiseni on sellised, kus summa sissemaksimisel ei määrata kindlaks mingisugust tähtaega, mille kestel hoiustaja kavatseb seda hoiukassas hoida. Hoiustaja võib hoiust igal ajal täiendada ja teda osaliselt või täielikult välja võtta. Protsendimääraks on 2 protsenti aastas. Hoiused nõudmiseni on kõige levinumaks hoiuste liigiks.

Sõltuvalt sellest, kas kodanik soovib avada hoiuse nõudmiseni enda nimele või enda nime hoiukassale teatamata, jagunevad hoiused nõudmiseni kaheks alaliigiks:

- a) nimelised hoiused,
- b) esitajahoiused.

Nimelised hoiused on sellised, mis kantakse kindla isiku nimele, kellele antakse välja nimeline hoiuraamat. Hoiust saavad käsutada ainult hoiustaja või tema poolt selleks volitatud isikud vastava volituse alusel.

Esitajahoiuuse puhul antakse välja nimetu hoiuraamat ja spetsiaalne kontroll-leht selle juurde. Hoiust võib käsutada ilma hoiustaja erivolitusega igaüks, kes esitab hoiukassale hoiuraamatu ja kontroll-lehe. Hoiuse väljamaksmise eest ebaõigele isikule ei vastuta hoiukassa antud juhul, sest hoiukassale ei ole teada hoiustaja isik.

Enamik hoiuseid nõudmiseni on nimelised hoiused. Kuigi esitajahoiuuse käsutamine on lihtne, on tema miinuseks asjaolu, et hoiuraamatu ja kontroll-lehe kaotamisel võib hoiustaja kaotada kogu hoiuse. Hoiukassa peab kõiki neid isikuid, kes esitavad talle hoiuraamatu ja kontroll-lehe, nende heausklikeks valdajateks. Esitaja hoiuraamatu selle juurde kuuluva kontroll-lehe või nende mõlema kaotamisel saab hoiustaja teostada oma õiguse hoiusele ainult kohtu korras, tingimusel, et hoius pole varem välja makstud. Esitaja-hoiuste operatsioonid sooritavad ainult tsentraalhoiukassad.

Kõik teised hoiuste liigid peale hoiuste nõudmiseni võivad olla ainult nimelised.

2) Tähtajalised hoiused.

Tähtajalisteks loetakse hoiuseid, mille sissemaksmisel hoiustaja ja hoiukassa lepivad kokku selles, et hoius paigutatakse hoiule mitte alla kuut kuud.

Et hoius antud juhul makstakse sisse kindlaks tähtajaks, siis ei ole antud hoiust võimalik täiendada, vaid hoiustaja poolt sooritatud iga täiendavat sissemakset vaadeldakse omaette tähtajalise hoiusena, mis kantakse eraldi isikukonto kaartidele ja mille kohta antakse välja ka eraldi hoiuraamatu. Hoiuste käsutamise hõlbustamiseks võib hoiustaja soovil kanda ka ühte hoiuraamatusse kuni viis tähtajalist hoiust.

Tähtajalist hoiust ei ole võimalik välja maksta osaliselt, vaid ainult täies ulatuses. Kui hoiustaja soovib osa tähtajalisest hoiusest jätta edaspidiseks hoidmiseks hoiukassasse, siis avatakse selle hoidmiseks jäetud summa peale uus tähtajaline hoius. Ilma tähtaega rikkumata on hoiustajal õigus välja võtta ainult hoiusele aasta lõpul juurdearvestatud prot-

sentide summa.

Võrreldes hoistega nõudmiseni on tähtajalised hoised riigi käes suhteliselt pikemat aega. Sellepärast on neilt makstav protsendimäär kõrgem ja nimelt 3 % aastas.

Protsendid arvutatakse hoisusummale juurde aasta lõpul või hoise väljavõtmisel. Operatsiooniaasta lõpul arvutatakse protsendid juurde ainult nendele hoistele, mis on hoilul olnud vähemalt kuus kuud.

Tähtajalise hoise puhul ei kaota hoistaja siiski õigust hoise kättesaamiseks enne minimaaltähtaja, s. o. kuue kuu möödumist. Ka tähtajalise hoise summasid võib hoistaja kätte saada igal ajal. Kuid summade ennetähtaegsel väljavõtmisel makstakse hoistajale 2 %, s. o. samal määral nagu teiste mittetähtajaliste hoiste puhul.

Tähtajaline hoisus on sobivam hoiseliik püsivamate rahasummade hoidmiseks hoikassas.

3) Tinghoiused.

Tinghoiuseks nimetatakse sellist hoist, mille suhtes hoistaja omandab käsutusõiguse alles pärast teatud tingimuse täitmist või teatud asjaolu (olukorra saabumist), mis määrati kindlaks hoise sissemaksimisel. Hoise käsutamise õiguse tekkimise eeldusena püstitatav tingimus (olukorra saabumine) ei tohi olla selline, mis nõuaks seadus- või moraalivastaste tegude toimepanemist. Samuti peab püstitatav tingimus olema selline, mille täitmist hoikassal on võimalik kontrollida.

Tavaliselt tekib tinghois selliselt, et kodanik avab hoikassas hoise teise isiku kasuks, sidudes viimase käsutusõiguse tekkimise teatud tingimuse täitmisega või teatud olukorra saabumisega. Näiteks esineb juhte, kus lapsevanem avab oma lapse nimele hoise hoikassas, tehes tingimuseks, et laps saab hoise käsutamiseõiguse kooli lõpetamisel, teatud vanusepiiri saabumisel, abiellumisel või mõne teise tingimuse täitmisel või olukorra saabumisel.

Tinghoise puhul ei lange hoistaja ja hoise sissemaksja harilikult kokku, sest hoistajaks on ikkagi see isik,

kelle nimele hoius avatakse. Järelikult on juriidiliselt antud juhul tegemist kodaniku ja hoiukassa vahel sõlmitud lepinguga kolmanda isiku kasuks.

Tinghoius eeldab, et hoiustaja tahab kasutada tema nimele avatud hoiust raha sissemaksja poolt püstitatud tingimustel. Kui ta ei ole nõus püstitatud tingimustega, siis võib ta loobuda tema nimel avatud hoiusest, tehes vastava avalduse hoiukassale.

Isik, kes avas tinghoiuse teise isiku nimele, ei ole õigustatud hoiust käsutama, kuna ta ei ole hoiustaja. Hoiuse avaja säilitab kuni hoiustaja poolt tingimuse täitmiseni ainult ühe õiguse - muuta tema poolt sissemakstud hoius kas täielikult või osaliselt mittetinglikuks, s. o. anda nõusolek hoiustajale käsutada hoiust kas tervikuna või osaliselt enne tingimuse saalumist.

Kui tinghoius on avatud alaealise nimele, siis võib hoiuse sissemaksja kuni tingimuse täitmiseni seda hoiust käsutada, kuid ainult alaealise vanemate, eestkostja või hooldaja nõusolekul. See nõusolek kujutab endast vanemate, hooldajate või eestkostjate täielikku või osalist loobumist tinglikust õigusest, mis tekkis alaealise kasuks hoiukassa ja tinghoiuse sissemaksja vahel sõlmitud lepingust.¹

Kui hoiustaja, kelle nimele on avatud tinghoius, sureb enne tingimuse täitmist või mõnel muul põhjusel osutub tingimuse täitmine võimatuks, siis taastatakse hoiuse sissemaksnud isiku õigus sissemakstud summale ja ta võib seda kasutada oma äranägemise järgi.

Tinghoiusele makstakse intressi 2 % aastas.

Kehtivad eeskirjad ei keela tinghoiuse avamist ka oma nimele, s. o. ei keela seda, et raha sissemaksja ja hoiustaja oleksid üks ja sama isik. Ka praktikas on esinenud tinghoiuse avamist oma nimele. Kuid selline praktika tuleb lugeda vääraks ning ta põhineb kehtivate eeskirjade formaalsel

¹ Е. А. Флейшиц, Расчётные и кредитные правоотношения, Москва, 1956, lk. 271.

tõlgendamisel. Tinghoiuse avamine oma nimele on sisuliselt mõttetutu, kuna hoiustaja kui raha sissemaksja võib tingimuse igal ajal muuta. Samuti tekiks rida probleeme ja asjatuid sekkeldusi hoiuse pärandamisküsimuse lahendamisel nendel juhtudel, kui hoiustaja (seega ka raha sissemaksja) sureb enne tingimuse täitmist.

Praktikas kasutatakse tinghoiuseid vähe, kuna see hoiuseliik on hoiustajale liigselt siduv ja võib osutada mõningatel juhtudel ebapraktiliseks.

Näiteks olgu avatud tinghoiuse kodanikule tingimusega, et ta saab seda käsutada pärast ülikooli lõpetamist. Hoiustaja satub aga ühel või teisel põhjusel majanduslikesse raskustesse enne ülikooli lõpetamist ja vajaks hädasti raha enne tingimuse täitmist. Seda saab ta aga ainult siis, kui hoiusse sissemaksja muudab püstitatud tingimuse, sest hoiustaja ise tingimust muuta ei saa. Kui aga hoiuse sissemaksja on surnud, siis puudub tal üldse võimalus hoiusumma kättesaamiseks enne tingimuse täitmist.

4) Võiduhoiused. Võiduhoiused kujutavad endast tavalisi hoiuseid nõudmiseni, kuid selle erinevusega, et nad on tingimata nimelised hoiused ja et nendelt ei maksta protsente, vaid protsendisummad loositakse välja võiduhoiuste kontode omanike vahel.

Võitude loosimine viiakse läbi tsentraliseeritult kõigi Eesti NSV hoiukassade kohta kaks korda aastas, - aprillis ja oktoobris. Igal loosimisel loositakse tuhande võiduhoiuse konto kohta välja 25 võitu, millest üks on 200 %, kaks 100%, kaks 50 % ja kaksikümmend 25 % mõõdunud poolaastal võiduhoiuse kontol olnud hoiuse keskmisest jäägist.

Loosimised viib läbi erikomisjon, kelle koosseisu kuuluvad peale hoiundusala töötajate ka ühiskondlike organisatsioonide, nõukogude organite ja tööstuse, transpordi ning põllumajanduse esindajad. Võitnud hoiukontode kohta koostatakse tabel, kus näidatakse ära võitnud konto number ja võidu suurus. Tabel avaldatakse ajalehes ja pannakse välja kõikides hoiukassades. Hoiustajate nimede avaldamine võitude tabelis

on keelatud.

Võitude loosimisest võtavad osa kõik hoiustajad, kellel on võiduhoiuste konto avatud enne 1. aprilli või enne 1. oktoobrit. Hoiustajad, kes on sulgenud oma kontod enne võitude loosimist, ei võta loosimisest osa.

Võidusumma arvutatakse välja hoiuse keskmisest jäägist mõõdunud poolaastal. Kui aga hoiuse keskmine summa poolaasta kohta ületab 1000 rbl. (uues hindade mastaabis), siis arvutatakse võit 1000 rublalt. Nimetatud asjaolust on hoiukassa kontrolör kohustatud võiduhoiuse sissemaksjale teatama. Et võiduhoiuse konto keskmist jääki ei ole otstarbekas suurendada üle 1000 rbl., siis võib hoiustaja ühes hoiukassas avada mitu võiduhoiuse kontot.

Võitude arvutamisel aluseks võetava hoiuse keskmise jäägi piiramine 1000 rublaga tuleneb sellest, et võiduhoiustelt aasta jooksul väljaloositavate võitude summa ei tohi ületada keskmiselt 2 %-list protsendimäära võiduhoiuste summalt. Järelikult võiks liiga suurte keskmiste jääkide lubamine võiduhoiuste kontodel viia olukorrani, kus võitudena tuleb välja maksta tunduvalt suurem summa, kui seda näeb ette kehtiv protsendimäär.

Võidud kantakse hoiukassa poolt pärast ametliku tabeli saamist võitnud hoiukontole.

5) Hoiused jooksva kontol.

Hoiused jooksva kontol kujutavad endast üht nõudmiseni hoiuse eriliiki.

Jooksva konto võib avada iga täisealine kirjaoskaja kodanik. Hoiuraamatu asemel antakse hoiustajale välja nimeline arveldusraamat ja tšekiraamat. Esialgse sissemaks vastuvõtmisel jooksvale kontole mitte hoiustajalt endalt, vaid teiselt isikult, antakse viimasele välja ainult arveldusraamat. Tšekiraamatu võib niisugusel juhul anda ainult hoiustajale endale passi või seda asendava dokumendi esitamisel või isikule, kellel on hoiustaja volitus tšekiraamatu vastuvõtmiseks.

Sissemaksed jooksvale kontole kirjendatakse arveldusraa-

matusse. Summade väljamaksmist jooksvalt kontolt tehakse tšekide alusel. Tšekk kujutab endast käsku hoiukassale teatud summa väljamaksmiseks.

Tšekk võib olla välja kirjutatud kas teatava isiku nimel (s. o. nimeline tšekk) või esitajale (esitajatšekk). Esitajatšeki järgi makstakse summa välja igale isikule, kes selle hoiukassale esitab.

Kuid tšekke võib kasutada ka sularahata arveldusteks. Sel juhul teeb tšeki väljaandja (hoiustaja) tšekile märkuse "arveldus" ja hoiukassa võib tšekile näidatud summa kanda ainult kontolt kontole. Sularaha väljaandmine arveldustšeki järgi on keelatud. Väljaantud tšekk kuulub hoiukassa poolt tasumisele vaid sel juhul, kui ta on täidetud tindiga, kui tal on ettenähtud rekvisiidid ning ei esine mingisuguseid parandusi, ülekirjutisi ega mahakriipsutusi.

Tšekk on kehtiv 10 päeva jooksul, arvates väljakirjutamisest (väljaandmise päeva kaasa arvamata).

Jooksval kontol olevatelt hoiustelt makstakse tulu 2 % aastas.

Jooksval kontol oleva hoiuse täiendamine, summa täielik või osaline väljavõtmine ja hoiuse arvel sularahata operatsioonide koostamine toimuvad analoogiliselt samade operatsioonidega hoiuselt nõudmiseni. Jooksva konto kasutamise eelis seisneb selles, et hoiustajal on võimalik käsutada hoiust ilma hoiukassasse ilmumata või ilma volitust välja andmata.

Hoiused jooksval kontol on suhteliselt vähe levinud, sest võrreldes hoiustega nõudmiseni ei paku nad hoiustajale erilisi soodustusi oma hoiuse käsutamiseks.

Kõige levinumaks hoiuste liigiks on hoiused nõudmiseni nimelise hoiusena. Kuid iga kodanik võib endale avada ka mitu hoiuseliiki kas ühes või erinevates hoiukassades.

9. HOIUSTE KÄSUTAMINE.

Hoiustajaks võib olla iga NSV Liidu kodanik või välismaalane. Hoiukonto avatakse, kui kodanik maksab hoiukontole

vähemalt 50 kop. Hoiukonto täiendamine võib aga toimuda ükskõik millise summaga.

Hoiust saab avada ainult ühe isiku nimele, s. t. et hoius on üldiselt individuaalse iseloomuga. Esitajahoiuse hoiustajaks aga loetakse iga isik, kes esitab hoiuraamatu ja kontroll-lehe.

Nimelise hoiuse puhul annab hoiukassa hoiustajale välja hoiuraamatu, jooksva kontol oleva hoiuse puhul aga arveldus- ja tšekiraamatu. Esitajahoiuse puhul antakse välja esitaja-hoiuraamat ja kontroll-leht selle juurde.

Hoiuraamat on rahaline dokument, mis tõendab hoiustaja õigust selles tähendatud hoiusumma kättesaamiseks.

Hoiuraamatusse kantakse kõik sisse- ja väljamaksed. Hoiuse kättesaamiseks peab hoiustaja tingimata esitama hoiuraamatu.

Nimelise hoiuraamatu kaotamise korral peab hoiustaja sellest viivitamatult kirjalikult teatama hoiuraamatu väljaandjale hoiukassale. Kui hoiustaja on kirjaoskamatu, peab avaldus hoiuraamatu kaotamise kohta olema tõestatud kas notariaalkontori, külanõukogu, kolhoosi, asutuse või ettevõtte poolt, kus hoiustaja töötab.

Hoiuraamatu kaotanud hoiustaja konto järgi operatsioone ei sooritata kuni hoiuse siirmiseni uuele kontole ja uue hoiuraamatu väljaandmiseni. Kui hoiustaja soovib vanalt kontolt kätte saada kogu summa, siis hoiust uuele kontole ei siirdata ja uut hoiuraamatut kaotatu asemele välja ei anta.

Juhul, kui on kaotatud võiduhoiuse hoiuraamat ja hoiustaja saab selle asemele uue, siis võtab ta osa võitude järjekordsest loomisest uue numbri all. Kui võit langeb avatud uuele kontole, siis võetakse hoiuse keskmise jäägi arvutamisel arvesse ka need summad, mis olid hoiul suletud kontol eelmisel poolaastal.

Esitajahoiuse hoiuraamatu, kontroll-lehe või nende mõlema kaotamise korral keelatakse selle hoiuse väljamaksmine kohtu määruse ärakirja alusel, mis esitatakse hoiukassale. Hoiust võib sel juhul välja maksta sinult kohtu määruse põhjal.

Arveldusraamatu kaotamisel antakse uus arveldusraamat välja hoiustaja kirjaliku avalduse alusel ilma hoiust lõpetamata.

Tšekiraamatu kaotamisel peab hoiustaja viivitamatult esitama hoiukassale avalduse, millel märgib kaotatud tšekide numbrid. Avalduse alusel antakse välja uus tšekiraamat. Uue hoiu-, arveldus- või tšekiraamatu väljaandmise eest kaotatu asemele võtab hoiukassa hoiustajatelt tasu 10 kopikat.

Põhilisteks operatsioonideks hoiukassades on hoiuste vastuvõtmine ja väljamaksmine. Hoiuse võib sisse maksta iga isik. Seejuures võib hoiustaja teha täiendava sissemakse oma hoiukontole, mitte ainult selles hoiukassas, kus talle hoiukonto on avatud, vaid ükskõik missuguses hoiukassas. Näit. hoiustaja hoiukonto on avatud Tartu Tsentraalhoiukassas, kuid oma hoiuse täiendamiseks võib hoiustaja summasid sisse maksta ka Tallinnas, Riias jm. hoiukassades.

Väljamakse hoiukontolt sooritavad hoiukassad hoiustaja esimesel nõudmisel. Hoius makstakse välja ainult hoiustajale või tema poolt selleks ettenähtud korras volitatud isikule.

Hoiustaja huvide kaitsmiseks ja riigi summade puutumatuks kindlustamiseks on hoiukassal nimeliste hoiuste puhul õigus vajalikul juhul kontrollida isikut, kellele hoiuse arvelt raha välja makstakse. Selleks võrreldakse kliendi poolt õeldud andmeid kontokaardile kantud andmetega, nõutakse rahasaajalt korduvat allkirja väljamakseorderi pöördel, samuti passi või passi asendava dokumendi esitamist.

Hoius makstakse tavaliselt välja sellest hoiukassast, kus on avatud hoiukonto. Kuid hoiustajate parema teenindamise huvides võib hoiusummasid välja maksta ka hoiuraamatu väljaandja hoiukassa rajooni (linna) tsentraalhoiukassa.

Väljamaksmine toimub sel juhul järelkontrolli andmete alusel, sest tsentraalhoiukassadel on olemas kõik andmed ka talle alluvate hoiukassade kohta. Kui hoiuse jääk hoiuraamatu ja järelkontrolli andmete järgi pole võrdne, siis ei tohi väljamakstav summa ületada hoiuse vähima jäägi summat. Väljamakse kantakse hoiustaja hoiuraamatusse.

Mõningad erinevused hoiuse käsutamisel on kehtestatud välismaal asuvate Nõukogude kodanike, samuti välisriikide kodanike suhtes.

Hoiustajad, kes on NSV Liidu kodanikud ja asuvad alaliselt NSV Liidu organisatsioonide teenistuses välismaal või on välismaale ajutiselt komandeeritud Nõukogude organisatsioonide poolt, samuti nende kodanike perekonnaliikmed võivad välismaalt oma NSV Liidus asuvat hoiust vabalt käsutada. Nad võivad välja anda volitusi ja tšেকে NSV Liidus asuvalle isikule, anda korraldusi summade siiramiseks teiste isikute kontodele jne. Igasuguste summade vastuvõtmine nende hoiustajate kontodele on lubatud aga ainult nõukogude organisatsioonidelt. Erasisikult sissemaksete vastuvõtmine ei ole lubatud.

Hoiustajad, kes on Nõukogude kodanikud ja on sõitnud välismaale erasisikuna, võivad käsutada oma hoiust välisriigis viibimise ajal ainult NSV Liidu Rahandusministeeriumi igakordsel loal.

Hoiustajad, kes on välisriikide kodanikud, kuid asuvad NSV Liidus, käsutavad oma hoiuseid samadel alustel nagu Nõukogude kodanikudki. Konto avamine hoiukassas välisriigi kodaniku nimele ei anna õigust selle hoiuse siiramiseks välismaale.

Välisriikide kodanikud, kes viibivad välismaal, võivad käsutada oma hoiuseid NSV Liidus ainult NSV Liidu Rahandusministeeriumi igakordsel loal. Hoiusummade sissemaksmine välismaal asuvate välisriigi kodanike nimel olevatele hoiustele võib toimuda ainult NSV Liidu Rahandusministeeriumi loal.

Tavaliselt käsutab hoiust hoiustaja ise. Kuid hoiustaja võib volitada ka teist isikut või teisi isikuid käsutama oma hoiust. Volitada võidakse kas ühekordseks käsutamiseeks või käsutamiseks teatud perioodi vältel.

Hoiuste käsutamine volituste abil toimub lihtsustatud korras.

Volitus peab olema koostatud alati kirjalikult, kuid ei pea tingimata olema notariaalselt tõestatud.¹

¹ Vt. VNFSV TSK, § 265, märkus 2.

Kõige lihtsamaks volituse koostamise vormiks on volituse kirjutamine hoiustaja poolt hoiukassas isikukonto kaardile. Volituse tõestab sel juhul hoiukassa kontrolör, kelle juuresolekul volitus kirjutati. Kui selline volitus antakse välja hoiustajale samas hoiukassas oleva mitme hoiuse käsutamiseks, siis kirjutatakse see eraldi paberilehele ja tõestatakse hoiukassa kontrolöri poolt. Sellega välditakse vajadus mitme volituse kirjutamiseks, kuna isikukonto kaardil volituse kirjutamisel tuleks volitus kanda iga hoiuse isikukonto kaardile.

Kuid hoiustaja võib volituse koostada ka väljaspool hoiukassat.

Hoiustaja poolt väljaspool hoiukassat koostatud ühekordne volitus kontolt raha väljaandmiseks summas mitte üle 50 rbl. võib olla tõestamata.

Seejuures võib hoiukassa tõestamata volitustega päeva jooksul välja maksta kogusummas mitte üle 50 rbl. ühe hoiustaja hoiukontolt.

Tõestamata volituse õigsust kontrollib hoiukassa töötaja volitusel oleva volitaja (hoiustaja) allkirja võrdlemise teel hoiustaja isikukonto kaardil oleva allkirja prooviga.

Ühekordne volitus üle 50 rbl. suuruse summa vastuvõtmiseks, samuti volitus korduvaks raha saamiseks hoiukontolt (s. o. korduvaks hoiuse käsutamiseks) peab olema tingimata tõestatud. Seejuures ei tarvitse volitus olla tingimata tõestatud notariaalkontori poolt, vaid see võib olla tõestatud hoiustaja elukohajärgse külanõukogu või majavalitsuse poolt või asutuse, ettevõtte või organisatsiooni poolt, kus hoiustaja töötab. Volitus tõestatakse vastava asutuse vastutava isiku allkirjaga ja pitsatiga.

Nende hoiustajate volitused, kes viibivad ravil statsionaarsetes raviasutustes, tõestatakse raviasutuse administratsiooni poolt allkirja ja pitsatiga. Kui ravil viibiv hoiustaja pole suuteline volitusele alla kirjutama või on kirjaoskamatu, siis tõestatakse volitus raviva arsti poolt ja kinnitatakse veel raviasutuse administratsiooni poolt allkirja ja pitsatiga.

Muudel juhtudel peavad kirjaoskamatute hoiustajate poolt väljaantud volitused olema tõestatud kas notariaalkontori, külanõukogu, kolhoosi, asutuse või ettevõtte poolt, kus hoiustaja töötab.

Holukassadel on keelatud koostada volitusi kirjaoskamatute nimel tema kontokaardile ja tõestada kirjaoskamatute volitusi.

Väljaantud volitus, sõltumata tema koostamise kohast, on alati tähtajaline. Volitus võidakse anda mitte rohkem kui kolmeaastase tähtajaga. Kui volituses tähtaega ei ole märgitud, siis loetakse volituse kehtivuse tähtajaks üks aasta, arvates volituse väljaandmise momendist. Volituse kohustuslikuks rekvisiidiks on väljaandmise kuupäeva märkimine, ilma milleta loetakse volitus kehtetuks. Kui volitus on välja antud tähtajaga üle kolme aasta, siis loetakse see kehtivaks kolme aasta jooksul tema väljaandmise momendist arvates. Järelikult neil juhtudel, kui hoiustaja tahab volitada oma hoiust käsutama pikemaks ajaks, peab ta volituse tähtaja lõppemisel välja andma uue volituse.

Volitus võib olla välja antud ka edasivolitamise õigusega, s. o. hoiustaja annab volitatule õiguse volitada veel kolmandat isikut hoiust käsutama. Edasivolituse põhjal väljaantud volitused tõestatakse samas korras kui põhivolitused. Edasivolituse korras väljaantud volituse kestus ei või ületada põhivolituse kestust.

Volituse kehtivus ei lõpe üksnes volituse tähtaja möödumisega, vaid volitaja võib volituse igal ajal tühistada ja volinik võib sellest loobuda. Seega võidakse volituslepingut lõpetada kummagi poole ühepoolse avalduse põhjal.

Seoses sellega, et volituslepingul on rangelt isiklik iseloom, saab volitaja enda esindamise volinikule ülesandeks teha ainult juhul, kui ta suhtub temasse täie usaldusega. Kui see usaldus mingisugusel põhjusel kaob, ei saa siduda volitajat sõlmitud lepinguga selle tähtaja lõpuni, vaid tal peab olema võimalus selle lõpetamiseks.

Pooltevaheliste suhete isikliku iseloomu tõttu lõpeb

volitus ka volitaja või voliniku surmaga, ükskõik kumma teo-
võime kaotamisega või teadmata äraolekuga. Nende põhjuste
saabumine ei too iseendast kaasa volituse lõppemist. Selle-
pärast peavad vastavalt Eesti NSV territooriumil kehtiva Tsi-
viilkodeksi § 271 põhjal volitaja või tema pärijad teatama
volituse tühistamisest nii volinikule kui ka isikutele ja
asutustele, kellega volinik pidi ühendusse astuma, kui need
volitajale (pärijale) on teada.

Hoiukassa ei soorita hoiukontolt volituse järgi välja-
makseid alates momendist, mil temale saab teatavaks usaldus-
väärseel teel hoiustaja surm või teadmata äraolek või volitu-
se tühistamine. Seni kui hoiukassa nimetatud asjaoludest tead-
lik ei ole, ei kannata vastutust väljamaksete eest volitus-
te järgi.

Raha saamiseks hoiustaja hoiukontolt on volitatu kohus-
tatud esitada hoiukassale volikirja ja passi või seda asen-
dava dokumendi, kui volikirja tekstis ei ole ära toodud voli-
niku allkirja näidist.

Kui volitus on välja antud kirjaoskamatu nimele, siis
peab volitatu raha saamiseks volituse järgi iga kord esitama
oma passi või seda asendava dokumendi.

Koos volituse esitamisega korduvaks raha väljavõtmiseks
peab volinik esitama hoiukassale ka volituse ärakirja, mis
on tõestatud notariaalkontori või selle organisatsiooni poolt,
kes on tõestanud algvolikirja. Nii algvolikirja kui ka äraki-
ri jäävad hoiukassasse.

Kui hoiustaja poolt on välja antud üldvolikirja varandu-
se valitsemiseks, milles on märgitud voliniku õigus käsutada
hoiuseid hoiukassas, ning volinik ei saa seda volikirja jät-
ta hoiukassasse, siis esitab ta hoiukassale kaks notariaalselt
tõestatud ärakirja. Algvolikirja jääb sel juhul voliniku kätte
ning ta on kohustatud seda näitama hoiukassale igakordsel ra-
ha saamisel volikirja järgi.

Eraldi on reguleeritud alaealiste isikute hoiuste käsu-
tamine. Alaealiste isikute hoiuste käsutamise kord sõltub sel-
lest, kas hoiuse on sisse maksnud alaealine ise või on see

sisse makstud alaealise nimele kolmanda isiku poolt.

Kui hoius alaealise nimele on sisse makstud kolmanda isiku poolt, siis käsutavad kuni alaealise 14-aastaseks saamiseni seda holust vanemad või eestkostjad. Kui alaealised on saanud 14-aastaseks, siis käsutavad nad oma holust ise, kuid vanemate või hooldajate igakordsel nõusolekul.

Selleks et vältida liigseid formaalsusi alaealistele hoijustajatele, nende vanematele, eestkostjatele ja hooldajatele hoieuse käsutamisel, ei nõuta NSV Liidu riiklike tööhoiukassade põhikirja § 18 kohaselt eestkoste ja hooldusorganite lubade esitamist alaealiste isikute hoijuste käsutamiseks.

Õigust alaealise hoijust käsutada kuni alaealise 14-aastaseks saamiseni ja õigust anda alaealisele nõusolekut hoieuse kättesaamiseks, kui ta on saanud juba 14-aastaseks, kasutavad mõlemad vanemad ühiselt. Ühel vanemal on see õigus ainult sel juhul, kui teine vanematest on surnud, kui temalt on vanemlikud õigused kohtu poolt ära võetud või kui vanemad on lahutatud. Nimetatud asjaolude tõestamiseks tuleb esitada hoiukassale vastav dokument. Vanemate lahutamise korral on vajalik ainult selle vanema nõusolek, kelle juurde alaealine on jäetud. Selline tingimus on püstitatud alaealise hoijustaja huvides, et kaitsta tema varalisi õigusi lahkarvamuste korral perekonnas.

Kuid alaealine võib ka ise hoieuse sisse maksta ja seega sõlmida hoiukassaga hoieuselepingu, mis loetakse täiesti seaduspäraseks. Alaealine, ka alla 14 aastat vana, võib avada endale ükskõik missuguse hoieuse, välja arvatud hoieuse jooksva kontol. Kui alaealine on hoieuse ise sisse maksnud, siis kasutab ta kõiki hoijustajatele ettenähtud õigusi ning ta võib hoijust käsutada täiesti iseseisvalt, ilma vanemate, eestkostjate või hooldajate nõusolekuta. Alaealisel puudub ainult õigus volitada teist isikut oma hoijust käsutama ja teha oma hoieusele päranduskorraldust. Samuti võib hoiukassa neile kontodele sissemaksid vastu võtta ainult alaealiselt endalt. Kui alaealise nimele tahetakse summat sisse maksta teiste isikute poolt, siis tuleb alaealise nimele avada uus konto,

mille järgi operatsioon sooritatakse korra kohaselt, mis on ette nähtud kolmandate isikute poolt alaealise nimele sisse-makstud hoiuste käsutamisel.

Alaealise enda poolt avatud hoiuse aluseks on kas vanematelt või teistelt isikutelt saadud raha, tasu ühekordsete tööülesannete täitmise eest, stipendium jne., mistõttu ka nimetatud hoiuse käsutamise korral ei nõuta vanemate, eestkostjate või hooldajate loa olemasolu.

Oma isiku tõestamiseks võib alaealine hoiustaja esitada passi ja kui tal seda veel ei ole, siis dokumendi, mis on välja antud asutuse, ettevõtte või organisatsiooni poolt, kus alaealine töötab, õppeasutuse poolt, kus ta õpib, või elukohajärgse majavalitsuse või külanõukogu poolt.

Tuleks siiski arvata, et alaealisele liiga suurte õigus-te andmine tema enda poolt sisse-makstud hoiusele ei ole põhjendatud. Oleks vahest õigem, kui alaealiste isikute hoiuste osas ei kehtiks salajasuse printsiip nende vanemate, eestkostjate ja hooldajate suhtes, s. o. viimati nimetatutele tuleks anda õigus teada saada, kas nende alaealistel lastel, eestkoste- või hooldusalustel on hoiusummasid ja kui suures ulatuses.

10. HOIUSTE PÄRANDAMINE.

Hoiukassades olevate hoiuste pärandamine toimub lihtsustatud korras ning erineb oluliselt pärandamise kohta kehtivatest üldeeskirjadest.

Hoiustajal on õigus pärandada oma hoiust ükskõik kellele, sõltumata sellest, kas need isikud on hoiustaja seadusjärgsed pärijad või mitte.

Hoiuse pärandamine võib toimuda lihtsustatud vormis. Kui üldiselt testament peab olema notariaalselt tõestatud, siis hoiuse pärandamise võib hoiustaja vormistada päranduskorraldusega. Päranduskorralduse võib hoiustaja kirjutada kas kontokaardile, hoiuraamatusse või erilehele. Päranduskorraldus ei vaja notariaalset tõestamist, vaid teda võib tõestada sa-

mas korras nagu hoiuse käsutamiseks antavaid volitusi. Eran-
dina ei ole lubatud selliste korralduste tõestamine majavalit-
suste poolt. Kui päranduskorraldus koostatakse hoiukassas,
siis tõestab selle hoiukassa kontrolör.

Sisuliselt on päranduskorraldus kolmanda isiku kasuks sõl-
mitud leping,¹ kus peab olema märgitud isikute perekonna-, ees-
ja isanimed, kellele hoiustaja annab õiguse hoiuse väljavõtmi-
seks pärast oma surma, või juriidilise isiku nimetus, kui kor-
raldus tehakse juriidilise isiku kasuks.

Kui hoius pärast surma kuulub väljamaksmisele mitmele
isikule, siis peab olema kindlaks määratud, missugune osa
hoiusest on igale neist pärandatud. Seejuures ei ole lubatud
osade määramine summaliselt, sest hoiuse summa võib hoiustaja
surmamomendiks muutuda. Juhul, kui mitme isiku korral neile
kuuluvate osade suurst ei ole kindlaks määratud, makstakse
hoiustaja välja kõigile korralduses tähendatud isikutele võrdse-
tes osades.

Juhul, kui hoiustaja poolt on koostatud üldtestament te-
male kuuluvale varale ja see on vormistatud notariaalselt,
siis rakendab hoiukassa seda korraldust hoiuste suhtes ainult
sel juhul, kui testamendis on märgitud, et see on kehtiv ka
hoiukassades hoiul olevate hoiuste kohta.

Hoiustaja päranduskorraldus ei võta temalt õigust hoiu-
se käsutamiseks eluajal. Tal on õigus seda korraldust igal
ajal muuta või tühistada, sest isiku, kelle kasuks oli tehtud
korraldus, õigus hoiuse summale tekib alles hoiustaja surma-
momendist.

Päranduskorralduse muutmisel või tühistamisel peab hoi-
ustaja sellest kirjalikult hoiukassale teatama, kusjuures all-
kiri sellel teatisel peab olema tõestatud samas korras, nagu
oli tõestatud päranduskorraldus.

Hoiustaja, kelle poolt hoiukassas on tehtud päranduskor-
raldus, võib igal ajal teha üldtestamendi ja sellega likvi-

¹ Е. А. Флейшиц, Расчётные и кредитные правоотношения,
Москва, 1956, lk. 273.

deerida hoiukassas tehtud korralduse. Samuti on hoiustajal õigus päranduskorraldusega hoiukassas muuta või lõpetada varem tehtud testament oma hoiumise osas. Hiljem koostatud korraldus muudab või tühistab selle.

Kõigil juhtudel, kui hoiustaja ei ole teinud hoiukassale korraldust oma surma korraks, lähevad hoiumised üle pärijatele üldistel alustel vastavalt seaduse- või testamendijärgse pärimise üldeeskirjadele.

Hoiukassa ei kannu vastutust hoiumise väljamaksmise eest vastavalt hoiustaja poolt varem tehtud korraldusele, kui tal ei ole teatavaks tehtud selle päranduskorralduse muutmise või lõpetamine.

Kui hoiumise suhtes on tehtud päranduskorraldus, siis võib korralduses näidatud isik (isikud) raha hoiukassast kätte saada igal ajal, kui ta ilmub hoiumise järel. Hoiumise kättesaamiseks peab päranduskorralduses märgitud isik esitama hoiukassale hoiustaja surmatunnistuse, hoiumisaamatu ja oma isikut tõendava dokumendi.

Kui hoiustaja poolt päranduskorralduses näidatud isik on surnud, siis makstakse hoiumis välja selle pärijatele, kuid ainult juhul, kui ta suri pärast hoiustaja surma, s. o. kui päranduskorralduses näidatud isik enne oma surma oli omandanud õiguse hoiumisele. Viimase pärijate suhtes kuulub aga hoiumisuma juba pärandvara koosseisu ja jaotatakse pärijate vahel üldistel alustel. Kui aga päranduskorralduses näidatud isik sureb enne hoiustajat, siis see korralduses näidatud isik ei omanda õigust hoiumisele ja hoiumis läheb pärimiskorras üle hoiustaja pärijatele.

Kui hoiumise kohta ei ole tehtud päranduskorraldust, siis läheb hoiumis pärandvara koostisse ja kuulub jaotamisele pärijate vahel üldiste tsiviilõiguslike normide kohaselt.

Pärimise üldeeskirjade kohaselt läheb pärijate mitteilumisel kuue kuu jooksul (pärandi avamise päevast arvates) nende osa üle teistele seadusjärgsetele pärijatele ja jagatakse nende vahel.

Hoiustaja poolt notariaalselt koostatud üldtestament ko-

gu varandusele võetakse aluseks hoiuse väljamaksmisel testamendis tähendatud isikuile ainult siis, kui selles on märgitud, et see on maksev ka hoiukassas olevate hoiuste kohta. Kui selline mäрге puudub, makstakse hoius välja mitte testamendijärgsetele pärijatele, vaid seadusjärgsetele pärijatele. Hoiuse kättesaamiseks notariaalkorras vormistatud üldtestamendi järgi peavad pärijad esitama hoiukassale peale testamendi veel notariaalorgani tunnistuse.

Seadusjärgse pärimise korras makstakse hoius välja notariaalkontori tunnistuse esitamisel pärimisõiguste kohta, kusjuures pärijad esitavad hoiukassale veel surnud hoiustaja hoiuraamatu ja endi isikut tõendavad dokumendid.

Nil seadusjärgeed kui ka testamendijärgeed pärijad peavad pöörduma pärandi avanemisel notariaalkontori poole ja taotlema tunnistuse väljaandmist, mis tõendab õigust pärandile, selle hulgas ka hoiusele riiklikes hoiukassades.

Notariaalkontoritele võivad hoiukassad anda välja teatise surnud hoiustajate hoiuste kohta. Teatise väljaandmise aluseks on notariaalkontori kirjalik järelepärimine, milles peab olema märgitud, et teatist nõutakse surnud isiku hoiuse kohta. Juhul, kui hoiuse kohta on tehtud hoiustaja poolt korraldus selle väljamaksmiseks pärast tema surma teatud isikule, siis märgib hoiukassa selle asjaolu teatises notariaalkontorile, kuid jätab teatamata isiku nime, kelle kasuks korraldus on tehtud.

Tunnistus seadusjärgse pärimisõiguse kohta antakse notariaalkontori poolt välja pärast kuuekuulise tähtaja möödumist, arvates hoiustaja surmast. Ainult juhul, kui notariaalorganil on kindlad andmed, et kõik pärijad on välja selgitatud, võib ta tunnistuse välja anda ka enne kuuekuulise tähtaja möödumist.¹

Tunnistus testamendijärgse pärimisõiguse kohta antakse välja varem, ootamata kuuekuulise tähtaja möödumist.

¹ Vt. Eesti NSV Riiginotariaadi määrustik § 60, "Eesti NSV Teataja" 1956, 6.

Kuid raha kättesaamisel ka nende hoiuste arvel, mis lähevad pärast hoiustaja surma üle pärijatele pärimisõiguse üldnormide alusel, on antud oluline soodustus. Nii võivad hoiukassad välja maksta nendelt hoiustelt summad kuni 100 rubla hoiustaja pärijaile ilma nende poolt pärimisõiguse kohta tõendit esitamata.

Pärijad, kellele makstakse välja hoius või 100 rubla mitteületav osa hoiusest, peavad esitama hoiukassasse surnud hoiustaja hoiuraamatu, tunnistuse hoiustaja surma kohta, enda isikut tõendava dokumendi ja tõendid suguluse kohta hoiustajaga (väljavõtte perekonnaseisuaktidest, sünnitunnistus või külanõukogu tõend).

Kui isik on pärijaks asjaolu tõttu, et ta on olnud hoiustaja täielikul ülalpidamisel mitte vähem kui ühe aasta jooksul enne viimase surma ja on töövõimetu, esitab ta selle kohta külanõukogu või majavalitsuse tõendi. Juhul, kui tal ei ole võimalik dokumentidega tõendada oma õigust pärandile, peab ta seda tegema notariaal- või kohtukorras.

Hoiuse või selle 100 rubla mitteületava osa kättesaamisel ilma notariaalkontori tunnistuse esitamiseta peavad pärijad andma hoiukassale kirjaliku kohustuse, et nad saadud summa jagavad teiste pärijatega viimaste võimaliku nõudmise korral.

Kuid sellise summa võib hoiukassa välja anda ainult siis, kui pärija ilmub hoiukassasse enne kuue kuu möödumist hoiustaja surmapäevast arvates. Pärast kuue kuu möödumist läheb kogu summa pärimisele üldises korras.

Vajaduse korral võib notariaalkontor anda korralduse surnud hoiustaja hoiuselt summade väljamaksmiseks kulude katteks seoses hoiustaja ravimise, haiguse ajal pöetamise, matusekulude, hoiustaja ülalpidamisel olnud isikute elatuskulude tasumisega jne. Notariaalorgani sellise määruse alusel teostavad hoiukassad väljamakse hoiuselt ainult juhul, kui ei olnud hoiustaja korraldust hoiuse väljamaksmiseks pärast surma tema poolt näidatud isikule. Kui see korraldus (päranduskorraldus) oli tehtud, ei kuulu hoius pärandvara koosseisu ja mingisugu-

seid nõudmisi seoses hoiustajale tehtud kulutustega sellele hoiusele pöörata ei saa.

Kui hoiustaja ei ole teinud päranduskorraldust oma hoiusele, pole teinud testamenti oma varale või tal pole jäänud pärijaid, siis tunnistatakse hoius vaibevaraks ning see laekub riigieelarvesse.

Küsimuse selgitamino, kas hoius tuleb lugeda vaibevaraks või mitte, ei kuulu hoiukassa ülesannetesse. Hoiukassa on kohustatud hoiuse üle kandma eelarvesse sel juhul, kui ta on saanud rahandusorganilt sellekohase nõude, mille aluseks on notariaalkontori tõend hoiuse vaibevaraks arvamise kohta.

11. RAHA HOIUKASSAS HOIUSTAMISE LEPINGU JURIIDILINE OLEMUS.

Oma põhiülesande täidavad hoiukassad lepingu sõlmimise teel kodanikega raha hoidmise kohta hoiukassas.

Raha hoiustamiseks sõlmitava lepingu juriidilist olemust on nõukogude erialases kirjanduses käsitletud mitmeti.

Tihti vaadeldakse hoiukassaga sõlmitavat lepingut laenulepinguna, milles laenusaaajaks on hoiukassa ja laenuandjaks hoiustaja.

Samuti on käsitletud hoiukassaga sõlmitavat lepingut hoiulepinguna. Sõlmitava lepingu juriidilise olemuse selgitamiseks püüame analüüsida nii laenu- kui ka hoiulepingut ning vaadelda, kas hoiustamisel sõlmitav leping vastab nimetatud lepinguliikide tunnustele.

Laenulepinguks nimetame lepingut, mille alusel üks pool (laenu andja) annab teisele poolele (laenu saajale) omandiks raha või liigitunnuse järgi piiritletud asju, laenu saaja aga kohustub laenu andjale tagasi andma saadud rahasumma või võrdse koguse sama liiki ja omadustega asju ühes intressidega või intressideta.¹

¹ Vt. Eesti NSV territooriumil kehtiv tsiviilkoodeks, § 208.

Laenuleping on reaalleping. Sama on maksev ka hoiuse kohta sõlmitud lepingu puhul, sest leping loetakse sõlmituks momendist, kui hoiustaja tegi esimese sissemakse.

Kui laenuleping võib olla tasuline või tasuta, siis hoiuse kohta sõlmitud leping on alati tasuline, ilma et selleks oleks vajalik eraldi kokkulepe hoiustaja ja hoiukassa vahel. Kokku lepatakse vaid tulu saamise liigi suhtes, s. o. hoiuse liigi suhtes.

Kui lähtuda seisukohast, et hoiukassa ja hoiustaja vahel sõlmitud leping on laenuleping, siis tuleks lepingu täitmisel rakendada ka Eesti NSV territooriumil kehtiva tsiviilkoodeksi § 111, mille kohaselt täitmine peab toimuma seadusega või lepinguga määratud tähtajal. Kui täitmise tähtaeg on määramata või on määratud nõudmise hetkele, siis võib usaldaja täitmist nõuda ja võlgnik täitmist teostada viivitamata. Sel juhul, kui võrd seadus ei määra teisiti, antakse võlgnikule seitsmepäevane soodustustähtaeg, arvates nõude esitamisest usaldaja poolt.

Ei saa nõustuda arvamusega, nagu oleks leping tähtajalise hoiuse puhul puhtakujuuline laenuleping ilma kõrvalekaldu misteta nendest põhimõtetest, mis sisalduvad TSK 208 jt. ja et TSK § 111 vastavalt laenulepingule tuleks rakendamisele ainult tähtajata hoiuse osas, kuna nende korral krediidasutus on kohustatud raha kliendile tema nõudmisel tagasi maksuma.¹

Et tegemist on lepinguga, mille tähtaeg on määramata, siis tuleks krediidasutustele anda tasumiseks seitsmepäevane soodustustähtaeg. Kuna see pole koosõlas krediidasutuste ülesannetega, siis kohustub krediidasutus maksuma hoiuse välja viivitamatult kliendi esimesel nõudmisel (kas osaliselt või täielikult). Selle tõttu läheneb nõudmiseni hoiuse kohta sõlmitud leping hoiulepingule, sest hoiulevõtja peab asja kontrahendile tema esimesel nõudmisel välja andma, kuna TSK § 111 ei laiene hoiulepingule ja hoiulevõtjal peab hoiule võetud asi alati käepärast olema.

¹ Vt. M. M. Agarkov jt., Tsiviilõigus II, Tartu 1947, lk. 225.

Ka tähtajaliste hoiuste kohta sõlmitavaid lepinguid on raske paigutada laenulepingu raamidesse.

Tähtajalise hoiuse avamisel ei määrata mingisugust lepingu täitmise tähtaega. Ainus tähtaeg, milles kokku lepitakse tähtajalise hoiuse avamisel, on see, et summa paigutatakse hoiukassasse mitte vähemaks kui kuueks kuuks. Ometi ei võta seegi tingimus hoiustajalt võimalust oma hoiust kätte saada ka enne kuuekuuse tähtaja saabumist ega ka võimalust hoida seda hoiukassas piiramata tähtajani ilma igasuguse täiendada kokkuleppeta. Tähtajaliselt hoiukontolt raha väljavõtmisel enne kuuekuust tähtaega väheneb sellelt saadava tulu määr, ilma et hoius sellega muutuks automaatselt nõudmiseni hoiuseks.

Järelikult jaotus tähtajalisteks hoiusteks ja hoiusteks nõudmiseni on oluline ainult hoiuse stabiilsuse, hoiuselt saadava tulu määra ja hoiuste vormistamise seisukohalt, mitte aga lepingu täitmise seisukohalt. Kõigi hoiuseliikide osas on hoiukassa ja hoiustaja vahelise lepingu täitmise tähtaeg määratamata või, täpsemalt öeldes, see on määratud vaid nõudmise esitamise momendiga. Hoiukassa ja hoiustaja vahel sõlmitud lepingu täitmise küsimus lahendatakse mitte TSK § 111 läheduses, vaid vastavalt NSV Liidu Rahandusministeeriumi 20. juunil 1949. a. juhendi Nr. 904 "Hoiuste vastuvõtmise, hoidmise ja väljamaksmise kohta riiklike tööhoiukassade poolt" punkt 17-ale.

Vaadeldes hoiukassa ja hoiustaja vahel sõlmitud lepingut hoiulepinguna, satume veelgi suurematele raskustele. Vastavalt hoiulepingule kohustub üks pool (hoiulevõtja) hoidma asja, mille temale on andnud teine pool (hoiustaja) ja selle viimasele tagasi andma. Hoiuleping on reaalleping ning võib olla tasuline või tasuta. Kui hoiulevõtjaks on organisatsioon, millel asjade hoiulevõtmine on üheks põhikirjaliseks ülesandeks või üheks temale kuuluva vara eksploateerimise viisiks, siis nähakse sel puhul lepingus ette kindel tasu hoiulevõtjale.

Lepingu objektiks (hoiuobjektiks) on individuaaltunnus-

tega piiritletud asjad. Asja individualiseerimise vajadus tuleneb sellest, et hoiulevõtja on kohustatud tagastama sama asja, mis temale on hoiule antud. Hoiulepingut võib sõlmida kas teatava tähtajani või tähtaega nimetamata, sest tähtaeg ei ole hoiulepingu oluliseks tingimuseks. Lepingus näidatud aeg asja hoidmiseks määrab kindlaks selle momendi, milleni hoiulevõtja on kohustatud vara alles hoidma. Hoiustaja, kes asja hoiule andis, võib seda igal ajal ära võtta ka enne tähtaja möödumist, kuid on kohustatud maksma hoiulevõtjale tasu kogu kokkulepitud aja eest.

Kui hoiulepingu objektiks on individuaaltunnustega piiritletud asjad, siis hoiusena hoiukassasse makstakse rahamärgid, mis on piiritletud ainult liigitunnustega ja mis pärast sissemaksmist lähevad riigi käsutusse. Pealegi sularahata arvelduste korras rahasummade laekumisel hoiukontole on üldse võimatu teada, missugused rahamärgid saadi hoiukonto täiendamiseks.

Hoiustaja ei soovi hoiuse saamisel mitte teatud kindlaid rahamärke, vaid teatud summat. Hoiusummade hoidmiseks ei ole püstitatud mingisuguseid tähtaegu, vaid hoiustajal on õigus hoida hoiust hoiukassas piiramata aja jooksul. Ka ei võeta summade hoidmise eest hoiustajalt tasu, vaid vastupidi: hoiustajale makstakse tasu selle eest, et ta annab oma summad hoiukassasse hoidmiseks.

Seega ei saa hoiukassa ja hoiustaja vahel sõlmitud lepingut paigutada ei laenulepingu ega hoiulepingu raamidesse. Tuleks arvata, et antud juhul on tegemist lepingu ühe erilii-giga, mida võiks nimetada hoiuselepinguks ja mida reguleeritakse spetsiaalsete normidega. Nii näiteks sõlmitakse hoiuseleping NSV Liidu Rahandusministeeriumi 20. juuni 1949. a. juhendis nr. 901 ettenähtud vormi kohaselt. Hoiustaja võib teha oma hoiusele pärimiskorralduse vastavalt eespool nimetatud juhendi pp. 44 - 55 ettenähtud korrale, kusjuures hoiuse pärandamine nii pärimiskorralduse vormistamise kui ka pärijate ringi osas oluliselt erineb üldisest pärandamise korrast. Samuti esineb veel rida teisigi olulisi erinevusi. Ainult spet-

siaalsete normide puudumisel või nende normide puudulikkuse puhul rakendatakse hoiuselepingu suhtes tsiviilkoodeksi norme.

12. ORGANISATSIOONIDE HOIUSED.

Peale elanikkonna hoiuste võtavad riiklikud tööhoiukassad teatud juhtudel hoiule ka organisatsioonide vahendeid. NSV Liidu riiklike tööhoiukassade põhikirja p. 9 lg. 3 kohaselt võivad hoiukassad avada organisatsioonide jooksvaid kontosid NSV Liidu Valitsuse määrustega ja NSV Liidu Rahandusministeeriumi juhenditega kindlaksmääratud juhtudel ja piirides.

Vastavalt NSV Liidu Rahandusministeeriumi 20. juuni 1949. a. juhendi nr. 901 "Hoiuste vastuvõtmise, hoidmise ja väljamaksmise kohta riiklike tööhoiukassade poolt" p. 144-le võivad hoiukassades hoida oma rahasummasid küla töörahva saadikute nõukogud ja külanõukogu eelarvel olevad organisatsioonid, kolhoosid, ametiühingute käitis- ja kohalikud komiteed, vastastikuse abistamise kassad ja teiste ühiskondlike organisatsioonide algorganisatsioonid. Samuti võidakse avada jooksev konto hoiukassas kehtiva korra kohaselt registreeritud usuühingute organite nimele. Peale eespool loetletute võivad avada oma kontosid hoiukassades ka majavalitsused, kuid ainult nendes kohtades, kus puuduvad NSV Liidu Riigipanga asutused.

Mingitele teistele riiklikele, kooperatiivsele või ühiskondlikele organisatsioonidele, asutustele või ettevõtetele ei ole lubatud hoiukassades kontosid avada.

Seega on organisatsioonide ring, millel on õigus avada hoiukassades jooksvaid kontosid, rangelt piiratud. Kõik ülejäänud asutused, ettevõtted ja organisatsioonid on kohustatud hoidma oma summasid Riigipangas.

Jooksvad kontod külanõukogudele, külanõukogu eelarvel olevaile organisatsioonidele, kolhoosidele ja kolhooside vastastikuse abistamise kassadele võidakse avada tsentraalhoiu-

kassades, I või II järgu hoiukassades. Kõigile teistele organisatsioonidele, millel on õigus hoida oma summasid hoiukassas, võidakse avada jooksev konto ainult tsentraal- või I järgu hoiukassas.

Organisatsiooni jooksev konto avatakse tsentraalhoiukassale esitatud kirjaliku avalduse põhjal, millele peab olema juurde lisatud kas põhikiri, määrustik, kõrgemalseisva organisatsiooni, asutuse või organisatsiooni tõend, mille juures asub konto avamist taotleb organisatsioon.

Selles tõendis peab olema märgitud, et kõnesolev organisatsioon on tõesti olemas ja et sellel organisatsioonil on õigus hoida oma rahasummasid hoiukassas. Ühtlasi esitab organisatsioon hoiukassale oma pitsati ja nende isikute tõestatud allkirja näidised, kes on õigustatud jooksvat kontot käsutama. Pitsati ja allkirjade näidised tõestab kas kõrgemalseisev organ, notariaalkontor või külanõukogu. Ametiühingute ja teiste ühiskondlike organisatsioonide kontode käsutajate allkirjade ja pitsatite näidised võib tõestada selle asutuse või ettevõtte administratsioon, mille juures vastav organisatsioon asub. Juhul, kui organisatsioonil puudub pitsat, tehakse selle kohta vastav mäрге allkirjanäidisel. Tsentraalhoiukassa juhataja annab organisatsiooni poolt esitatud avaldusel kirjaliku loa konto avamiseks.

Esiälge sissemakse summaks ja minimaalseks vahendite jäägiks organisatsiooni jooksva kontol on 2 rbl. 50 kop. Üldiselt on piiratud ka organisatsiooni jooksva kontol olevate vahendite jäägi keskmine suurus kuu kohta. Organisatsiooni jooksva kontol oleva hoiuse keskmine jääk ei tohi ületada kuu kohta 1000 rbl., välja arvatud külanõukogude ja kolhooside ning usuühingute kontod, kus keskmise jäägi suurus ei ole piiratud. Kui kuu keskmine jääk ületab ettenähtud summa, siis kantakse hoius hoiukassa poolt edasiseks hoidmiseks NSV Liidu Riigipanga vastavasse osakonda. Hoiuse kuu keskmine jääk tehakse kindlaks möödunud kvartali iga kuu 1-seks, 10-ndaks ja 20-ndaks kuupäevaks kontol olnud jääkide liitmise ja nende jääkide kogusumma 9-le jagamise teel.

Seega teenindavad hoiukassad põhiliselt ainult neid organisatsioone, kellel on suhteliselt väikesed vahendid, samuti neid (kolhoosid, külanõukogud), kes asuvad kaugel Riigipanga asutustest. Järelikult on välistatud võimalus, et hoiukassad hakkaksid dubleerima Riigipanga tööd, takistades krediidiressursside õiget kasutamist ja planeerimist ning raharingluse õiget korraldamist.

x x

x

Jooksva konto avamisel sõlmitakse organisatsiooni ja hoiukassa vahel n. õ. arvelduskonto leping, mis erineb oma sisu ja olemuse poolest nii tsiviilõiguslikust laenu- kui ka hoiulepingust. Lepingust tekkinud suhteid reguleeritakse peamiselt erijuhendite ja -määrustega.

Selle lepingu alusel saavad organisatsioonid oma rahalisi vahendeid hoida hoiukassas jooksva kontol, neil on õigus neid summasid igal ajal käsutada vastavalt vajadustele ja nad kasutavad operatsioonide teostamisel lihtsustatud tingimusi, mida neile võimaldab hoiukassa.

Summade väljamaksmine jooksvalt kontolt toimub täekkide järgi, mis kujutavad endast korraldust hoiukassale teatud summa väljamaksmiseks või ülekandmiseks jooksvalt kontolt.

Organisatsioonide hoiustele ei laiene hoiuste saladuse ja puutumatus põhimõtted. Nii on hoiukassad kohustatud välja andma teateid organisatsioonide jooksvate kontode kohta kohtu- ja uurimisorganitele nii kriminaal- kui ka tsiviilajades, Nõukogude Kontrollkomisjoni organitele, rahandusorganitele, selle organisatsiooni revisjonikomisjonile ja kõrge- malseisvatele organitele.

Organisatsioonide hoiuseid, välja arvatud külanõukogude hoiused, võib arestida, neile võib esitada nõudmisi kohtuorganite otsuste ja määruste, notariaalorganite täitepealdiste, riikliku arbitraaži käskude põhjal, samuti maksete sissenõudmiseks eelarve kasuks ja sotsiaalkindlustuse maksete sissenõudmiseks.

Erinev kord summade sundmahakandmiseks on kehtestatud külanõukogude jooksvate kontode suhtes. Summade sundmahakirjutamine külanõukogude kontodelt on lubatud ainult kohtuotsuste põhjal või rajooni töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee otsuste alusel, mis tehakse eraldi iga mahakirjutuse jaoks seadusega kindlaksmääratud juhtudel.

Teostatud sundmahakirjutamisest teatatakse viivitamatult organisatsioonile, kellele kuulub jooksev konto.

Organisatsioonide jooksvatel kontodel olevatelt summadel makstakse 0,3 % aastas.¹ Ametiühingu käitis- ja kohalike komiteede kontodelt protsente ei maksta, kolhooside kontodelt makstakse 0,5 % aastas.

13. RIIKLIKE TÖÖHOIUKASSADE OPERATSIOONID.

Vastavalt Riiklike Tööhoiukassade Põhikirjale sooritavad hoiukassad peale hoiuste vastuvõtmise ja väljaandmise ning riigilaenudealase töö veel mitmesuguseid operatsioone. Vaatamata hoiukassade poolt sooritatavate operatsioonide paljususele ja mitmekesisusele võime kõik hoiukassade poolt sooritatavad operatsioonid jaotada järgmistesse rühmadesse:

- 1) siirdeoperatsioonid,
- 2) sularahata arveldusoperatsioonid,
- 3) akreditiivoperatsioonid,
- 4) komisjonioperatsioonid.

Iga loetletud operatsioonide rühm ühendab hulga erinevaid, kuid oma otstarbelt analoogilisi operatsioone.

a) Siirdeoperatsioonid.

Hoiustajate teenindamise huvides teostavad hoiukassad hoiuste siirmist.² Siirmiseks nimetatakse summade ülekandmist

¹ Protsendid külanõukogude ja külanõukogu eelarvel olevate organisatsioonide kontodelt arvutatakse tsentraliseeritud korras kogu vabariigi kohta ja kantakse vastava vabariikliku eelarve tuludesse.

² Vt. NSV Liidu riiklike tööhoiukassade põhikiri p. 11.

hoiustaja ülesandel ühest hoiukassast teise hoiukassasse sularahata arvelduste korras.

Kehtivate eeskirjade kohaselt on siirdeoperatsioonide ring täpselt kindlaks määratud ja seisneb

- 1) hoiustaja korraldusel hoiuse ülekandmises kas täielikult või osaliselt teistesse hoiukassadesse kandmiseks hoiustajate kontodele või nende summade sularahas väljamaksmiseks.
- 2) sularaha vastuvõtmises selle kandmiseks hoiustajate kontodele teistes hoiukassades.

Seega on siirdeoperatsioonid vahetult seotud hoiustajate teenindamisega, kui raha saatja ega saaja ei ole hoiustajad, siis peab raha saatmine toimuma sideasutuste kaudu.

Siirdeoperatsioonide põhiline tähtsus seisneb selles, et hoiustaja võib oma hoiust ümber paigutada ühest hoiukassast teise, ilma seda sularahas välja võtmata, või lasta oma kontolt summasid üle kanda teise hoiukassasse teatud isiku hoiukontole või väljamaksmiseks sularahas, või vajaduse korral nõuda oma hoiukontolt raha saatmist sinna, kus ta parajasti asub jne. Oma hoiuse täiendamiseks võib hoiustaja vastava summa sisse maksta ükskõik missuguses hoiukassas NSV Liidu piirides ning sisse makstud summa kantakse siirde korras tema hoiukontole. Korraldusi siirmiseks võtavad vastu kõik hoiukassad, kaasa arvatud ka hoiukassad-agentuurid. Hoiusumma siirmise aluseks on kirjalik avaldus, mis kirjutatakse vastavale blanketile. Avaldus koostatakse hoiustaja, tema voliniku või isiku poolt, kes on sisse maksnud sularaha siirmiseks hoiustaja kontole teises hoiukassas. Hoiuse siirmise avalduse juurde esitatakse hojuraamat.

Hoiustaja võib avalduse hoiuse siirmiseks esitada hoiukassale, kus peetakse tema isikukontot, või hoiukassale, kuhu hoius tuleb siirda. Samuti võib hoiustaja avalduse hoiuse siirmiseks koos hojuraamatuga saata ise posti teel hoiukassasse, kus peetakse tema isikukontot.

Siirdeavaldusele võidakse kirjutada ka päranduskorraldus.

Hoiukassad teostavad ainult nimelisi siirdeid. Kui hoius siirdakse teise hoiukassasse edasiseks hoidmiseks, siis makstakse hoiustajale protsente hoiuse teeloleku kogu aja eest.

Siirdeavalduse esitanud isik võib anda korralduse siirde tühistamiseks. See korraldus peab olema kirjalik ja selle võib anda kas hoiukassale, kus peetakse hoiustaja isikukontot, või hoiukassale, mis võttis vastu siirdesumma sularahas, või hoiukassale, kuhu siire saadeti. Sellise korralduse esitamisel on hoiukassa kohustatud viiyitamata tarvitusele võtma abinõud siirde tühistamiseks.

Siirde tühistamisega seotud kulud kannab kodanik. Samuti ei tagastata talle summasid, mis võeti siirde sooritamise eest.

Alaealiste hoiustajate hoiuste siirmise avaldustele kirjutavad alla isikud, kes käsutavad neid hoiuseid. Kui alaealine on ise avanud endale hoiuse, siis võib ta ise anda korralduse hoiuse siirmiseks. Kui alaealise nimele on avatud hoius kolmandate isikute poolt, siis kuni alaealise 14-aastaseks saamiseni on õigus alaealise hoiuse siirmiseks tema vanematel või eestkostjatel, pärast alaealise 14-aastaseks saamist aga alaealisel endal vanemate või hooldajate nõusolekul.

Siirde vormistamisel esineb erinevusi ka üksikute hoiuseliikide puhul, kuid nimetatud erinevused ei ole olulise tähtsusega.

Siirdeoperatsioonide sooritamise eest võidakse hoiustajalt võtta tasu. Tasu ei võeta hoiustajalt:

- 1) kui tema hoiuse jääk viimase kolme kuu jooksul kuni siirmise päevani oli vähemalt 10 rbl.;
- 2) täiendava sissemakse siirmise eest, mida hoiustaja teeb oma hoiukonto täiendamiseks teises hoiukassas, kui ta summa sissemaksmisel esitab oma hoiuraamatu selle summa sissemaksmiseks hoiuraamatusse;
- 3) hoiuse siirmisel sama asustatud punkti piires asuvate hoiukassade vahel.

Kõigil ülejäänud juhtudel võetakse hoiuse siirmise eest tasu NSV Liidu Rahandusministeeriumi poolt ettenähtud määral. Kuid nagu eespool toodust nähtub, teostatakse praktiliselt enamik siirdeoperatsioone tasuta.

Juhul, kui väljamakstava summa suurus ei ületa 100 rbl., lubatakse hoiustajate paremaks teenindamiseks tsentraalhoiukassadel välja maksta teise linna või rajooni hoiukassa poolt väljaantud hoiuraamatu alusel hoiust kas osaliselt või täielikult. Väljamaksmine tehakse sel juhul telegraafilise kinnituse alusel summa siirmise kohta, ära ootamata siirde kättesaamist. Telegraafiliste järelepärimiste ja kinnitustega seotud kulud tasub hoiustaja hoiukassale, kust ta vastava summa kätte saab.

b) S u l a r a h a t a a r v e l d u s -
o p e r a t s i o o n i d .

Vastavalt NSV Liidu riiklike tööhoiukassade põhikirja p. 11-le sooritavad hoiukassad hoiustajate korraldusel maksetealaseid sularahata arveldusi.

Sularahata arveldused võivad olla kahesugused:

- 1) hoiuse täiendamine hoiustaja soovil tema töötasu arvel vastava ettevõtte või asutuse kaudu,
- 2) operatsioonid, mis vähendavad hoiusummat, s. o. mitmesuguste maksete ja kommunaalteenuste eest tasumine hoiustaja hoiukontost.

Hoiuse täiendamist sularahata arvelduste korras teostatakse peamiselt tööliste ja teenistujate töötasudest, kolhoosnikute töötasudest ja mitmesugustest ühekordsetest väljamaksetest elanikkonnale. Hoiuse täiendamine toimub sel teel, et kodanik annab avalduse vastavale ettevõttele, asutusele või organisatsioonile teatud osa (või kogu töötasu) ülekandmiseks oma hoiukontole. Kuid hoiuste täiendamisel töötasu ülekandmise teel tuleb vältida olukorda, kus hoiukassad n. ö. muutuksid palga väljamaksmise kohaks.

Järelikult õigustab hoiuse täiendamine töötasu (või teiste summade) ülekandmise teel end ainult siis, kui see aitab kaasa hoiuste stabiilse jäägi suurenemisele.

Sularahata arveldused, mis vähendavad hoiust, on ette nähtud mitmesuguste maksete ja kommunaalteenuste (korterid,

elektri, gaasi, telefoni, raadio jne.) eest tasumiseks.

Sularahata arveldusi kommunaalteenuste eest tasumiseks sooritavad kõik hoiukassad, mis asuvad vabariigi pealinnades ja teistes suuremates linnades, mille loetelu kinnitatakse liiduvabariigi rahandusministeeriumi poolt liiduvabariigi riiklike tööhoiukassade ja riikliku krediidi valitsuse esildusel.

Sularahata arveldused sooritatakse tasuta. Selleks, et sooritada sularahata arveldust, peab hoiustaja andma sellele hoiukassale, kus asub tema konto, vastava korralduse või kui hoiustajal on jooksev konto, siis välja kirjutama arveldustäeki. Korralduses märgitakse ära, missugusele ettevõttele, asutusele või organisatsioonile ülekanne tuleb teha, millises summas ja mille eest. Seejuures peab korraldus olema defektitu ja sisaldama kõik vajalikud rekvisiidid. Defektset korraldust täitmisele ei võeta, vaid tagastatakse hoiustajale. Korraldus loetakse defektseks, kui korraldusel 1) puudub hoiustaja alkiri või kui korraldusel olev alkiri ei ühti allkirja prooviga isikukonto kaardil, 2) kui ei ole näidatud hoiustaja konto number ja tema nimi, 3) kui ei ole näidatud asutuse, ettevõtte või organisatsiooni nimetus ja konto number, kellele ülekanne tehakse, ja panga nimetus või hoiukassa number, kus vastavat kontot peetakse; 4) kui ei ole näidatud ülekandmisele kuuluv summa või kui see summa ületab hoiuse jäägi.

Korraldused, mis saabuvad hoiukassasse koos maksetega, loetakse defektseteks ka veel siis,

- 1) kui korralduses näidatud summa ei lange kokku makseteates ettenähtud summaga või
- 2) kui hoiustaja andis korralduse mitte kinni pidada viiviseid, kuid makse on muutunud maksevõlaks ja selle eest on seadusandluse kohaselt ette nähtud viivise tasumine.

Korralduse sularahata arvelduseks peab hoiustaja esitama hoiukassale tingimata kirjalikult. Korralduse võib anda hoiukassale üle isiklikult, teise isiku kaudu või posti teel. Korralduse võib teha iga hoiustaja, kellel on nimeline hoius.

Esitajahoiustelt sularahata operatsioonid ei teostata. Hoiustaja võib lasta oma hoiuse arvel tasuta ükskõik millise makse ükskõik millisele asutusele, ettevõttele või organisatsioonile, kui viimasel on arveldus- või jooksev konto pangas või hoiukassas.

Korraldus sularahata arvelduseks võib olla kas korduv või ühekordne.

Korraldus sularahata arvelduste perioodiliseks teostamiseks võidakse anda siis, kui hoiustaja peab süstemaatiliselt, kindlas summas ja kindlatel tähtaegadel tasuma teatud summa (näit. telefoni, raadio eest). Sellise korralduse alusel kannab hoiukassa kindlaksmääratud tähtaegadel hoiustaja kontolt vastavad summad maha ja kannab need üle hoiustaja poolt näidatud ettevõtte, asutuse või organisatsiooni kontole. Seega langeb vajadus igakordseks korralduse tegemiseks. Hoiukassa teeb ettenähtud tähtaegadel ülekanded kogu korralduses märgitud perioodi vältel.

Korraldus sularahata arvelduseks koostatakse kas selleks ettenähtud spetsiaalsel blanketil või vabas vormis, kuid igal juhul peab ta sisaldama kõik vajalikud rekvisiidid. Sageli on korralduse vorm kantud ka vastava makseteate pöördele. Kui makse tasumise aluseks on makseteade, tuleb koos korraldusega esitada hoiukassale ka makseteade. Kui korraldus sularahata arveldusteks saadetakse hoiukassale postiga, siis peab vastav kiri või kaart olema hoiustaja poolt märgistatud.

c) Akreditiivoperatsioonid.

NSV Liidu riiklike tööhoiukassade põhikirja p. 12 kohaselt teostavad hoiukassad akreditiivoperatsioonid.

Hoiukassade akreditiivid on omapäraseks hoiuse liigiks, mille iseärasus seisneb selles, et isik, kes maksab hoiukassas rahasumma akreditiivile, võib akreditiivi järgi nõuda selle summa väljamaksmist ükskõik millisest NSV Liidu hoiukassast. Sissemakstud rahasumma asemel annab hoiukassa sissemaksjale erilise dokumendi - akreditiivi, mis kujutab endast korraldust teisele hoiukassale, kuhu akreditiiv esita-

takse, välja maksta akreditiivi omanikule teatud rahasumma.

Akreditiivile makstud rahasummalt ei maksta protsente. Igalt väljaantud akreditiiviblanketilt võtab hoiukassa tasu 10 kopikat.

Akreditiivide ülesandeks ei ole mitte niivõrd elanikkonna ajutiselt vabade rahaliste vahendite koondamine laenu näol riigi kätte, kui just võimaldada kodanikele paremaid tingimusi raha kaasavõtmiseks ametisõitudel, komandeeringutel jt. juhtudel, kus kodanikul tekib vajadus lahkuda oma alatisest elukohast. Akreditiividele sissemakstud summasid iseloomustab nende suur liikuvus.

Akreditiiv on nimeline dokument, mis antakse välja sellele isikule, kes maksab hoiukassasse sisse vastava summa selleks, et seda välja võtta mõnes teises hoiukassas. Koos akreditiiviga antakse välja ka kontroll-leht selle juurde. Akreditiiv koos kontroll-lehega moodustab ühtse dokumendi.

Akreditiiv antakse välja kodaniku suulise avalduse põhjal ainult raha sissemaksjale. Akreditiivi väljaandmine teise isiku nimele või esitajale või ettevõtte või asutuse nimele on keelatud. Kui kodanik soovib saada akreditiivi oma hoiuse arvel, siis vormistatakse see operatsioon ühelt poolt nagu summa väljamaksmine hoiuselt ning teiselt poolt nagu akreditiivi väljaandmine sularaha eest.

Akreditiive on kolme liiki:

- 1) ükskõik millisele summale kuni 300 rbl. (incl),
- 2) summale ä 300 rbl.,
- 3) summale ä 500 rbl.

Akreditiividel ä 300 rbl. ja ä 500 rbl. on 5 orderit ning kontroll-lehed nende akreditiivide juurde koosnevad 5 osast vastavalt orderite arvule. Järelikult saab nimetatud akreditiive välja võtta ka osade kaupa vastavalt ä 60 rbl. ja ä 100 rbl. Ühele isikule võib välja anda piiramata hulga akreditiive.

Akreditiive annavad välja tsentraalhoiukassad ja I järgu hoiukassad. Vajaduse korral võidakse riiklike tööhoiukassade

ja riikliku krediidi valitsuse loal lubada akreditiivide väljaandmist ka II järgu hoiukassadele.

Summade väljamaksmine akreditiivi järgi toimub tsentraalhoiukassade, I ja II järgu hoiukassade ning erandjuhtudel riiklike tööhoiukassade ja riikliku krediidi valitsuse loal ka hoiukassa agentuuride poolt.

Akreditiivi järgi summale kuni 300 rbl. saab akreditiivi valdaja akreditiivijärgse summa kätte ainult tervikuna. Kui akreditiivi valdaja ei soovi saada kogu summat, siis avatakse ülejäänud osale uus akreditiiv.

Akreditiivide järgi 300 rbl. ja 500 rbl. võib akreditiivi valdaja saada raha ka osade kaupa, s. o. vastavalt soovitava arvu talongide summa ulatuses, ilma et tarvitseks ülejäänud summale uut akreditiivi avada.

Akreditiivi järgi raha saamiseks peab akreditiivi omanik esitama hoiukassale akreditiivi ja kontroll-lehe, samuti oma passi või seda asendava isikut tõendava dokumendi. Kuid akreditiivi järgi võib lasta raha välja võtta ka teisel isikul, kellele antakse sel juhul akreditiivi omaniku poolt notariaalkontoris või külanõukogus tõestatud volitus. Kui akreditiivi omanik asub raviautuses ravil, siis võib väljaantav volitus olla tõestatud raviautuse administratsiooni allkirjadega ja raviautuse pitsatijäljendiga.

Akreditiivi kehtivusaeg raha saamiseks hoiukassast on neli kuud, arvates akreditiivi väljaandmise päevast. Peale neljakuuse tähtaja möödumist võib aegunud akreditiivi järgi raha kätte saada veel kolme aasta jooksul (s. o. üldise tsiviilõiguseliku aegumistähtaja jooksul), kuid ainult akreditiivi väljaandja hoiukassa asukohajärgse riiklike tööhoiukassade ja riikliku krediidi valitsuse loal. Pärast kolme aasta ja nelja kuu möödumist akreditiivi järgi summasid välja ei makseta.

Akreditiivi paigutatud summadele ei laiene hoiuste pärandamiseks ettenähtud soodustatud kord, s. o. akreditiivi paigutatud summade suhtes ei saa teha päranduskorraldust. Akreditiivi valdaja surma korral saavad akreditiivi paigutatud summad kätte pärijad, kui nad esitavad notariaalkontori tun-

nistuse pärijaks tunnistamise kohta. Samuti peavad nad esitada akreditiivi, kontroll-lehe ja oma passid.

Sel juhul, kui on kaotatud kas akreditiiv või kontroll-leht või akreditiiv koos kontroll-lehega, koostab akreditiivi omanik selle kohta vormikohase avalduse, esitades selle ükskõik missugusele tsentraalhoiukassale. Avalduse juurde lisatakse allesjäänud akreditiiv või kontroll-leht. Avalduse vastuvõtmisel dokumentide kaotamise kohta antakse avalduse andjale tsentraalhoiukassa poolt vormikohane tõend.

Vastav avaldus saadetakse kontrollimiseks selle hoiukassa asukohajärgse riiklike tööhoiukassade ja riikliku krediidi valitsusele, kust akreditiiv on välja antud. Nende kaotatud dokumentide järgi võib summade väljamaksmine toimuda ainult riiklike tööhoiukassade ja riikliku krediidi valitsuse loal. Kui oli kaotatud ainult kontroll-leht, siis võib hoiukassa summa välja maksta kohe peale riiklike tööhoiukassade ja riikliku krediidi valitsuse loa saabumist. Kui oli kaotatud akreditiiv, aga kontroll-leht säilis, toimub samuti väljamaksmine kohe pärast loa saamist. Kui kaotati akreditiiv koos kontroll-lehega, siis võib summade väljamaksmine toimuda alles pärast kuue kuu möödumist akreditiivi väljaandmise päevast arvates, s. o. enne selle tähtaja möödumist ei anna riiklike tööhoiukassade ja riikliku krediidi valitsus luba summade väljamaksmiseks. Selline tähtaeg on vajalik, et kontrollida, kas nimetatud akreditiivi järgi ei ole summasid kusagil välja makstud.

Kõik kulud, mis on seoses kaotatud akreditiivi (või kontroll-lehe või mõlema) järgi summade väljamaksmisega, kannab akreditiivi omanik.

d) Komisjonioperatsioonid.

Hoiukassade ülesannetesse kuulub ka mitmesuguste operatsioonide teostamine teiste organisatsioonide huvides. Neid operatsioone, mille täitmine ei tulene hoiukassade spetsiifilistest ülesannetest ja mis teostatakse teiste organisatsioonide huvides, nimetatakse komisjonioperatsioonideks. Ko-

misjoniooperatsioonide sooritamise hoiukassade poolt toimub vastava organisatsiooni ja hoiukassade süsteemi vahel sõlmitud lepingute alusel. Hoiukassade poolt sooritatavate komisjoniooperatsioonide ring määratakse kindlaks NSV Liidu Rahandusministeeriumi poolt arvestusega, et komisjoniooperatsioonide sooritamise ei tõmbaks endale hoiukassade kogu tähelepanu, ei kisuks hoiukassasid kõrvale oma põhiülesannete täitmisest.

Komisjoniooperatsioonide sooritamise eest saavad hoiukassad komisjonitasu.

Komisjoniooperatsioonid seisnevad ühelt poolt teatud rahasummade vastuvõtmises ja nende ülekandmises vastavatele asutustele ja organisatsioonidele ning teiselt poolt teatud asutuste või organisatsioonide korraldusel rahasummade väljamaksmises elanikkonnale.

Komisjoniooperatsioonid on mitmesuguseid. Kõige tuntumad neist on linnades ja töölisasulais elanikkonnalt maksude vastuvõtmine, ühiskondlike organisatsioonide liikmemaksude vastuvõtmine, raha- ja asjade loterii piletite realiseerimine, ametiühingu liikmemaksumarkide realiseerimine, pensionide ja toetuste väljamaksmine elanikkonnale.

Linnades ja töölisasulais olevad tsentraalhoiukassad ja I järgu hoiukassad, erandina ka mõned II järgu hoiukassad võtavad elanikkonnalt vastu makse ja kohustusliku määrkindlustuse makseid, samuti rahandusorganite poolt koopereerumata käsitöölisele määratud trahve maksuseaduste ja registreerimiseeskirjade rikkumise eest.

Nimetatud summast sularahas võtavad hoiukassad vastu ainult selle rajooni elanikkonnalt, kus asub makset vastuvõttev hoiukassa. Nendes linnades, kus hoiukassad sooritavad ka sularahata operatsioonid hoiuste arvel, peavad hoiukassad võtma täitmiseks hoiustajate korralduse makseteks eelarvesse või riikliku kindlustuse inspektsiooni kontole kogu linna ulatuses, sõltumata sellest, missuguses linnarajoonis maksukohuslane elab.

Summade vastuvõtmine ülalnimetatud makseteks toimub kas maksuteate esitamisel või maksukohuslase suulise avalduse

põhjal. Sissemakstud summade arvel toimub kohustuste täitmine järgmises järjekorras:

- 1) eelmiste aastate maksevõlg,
- 2) viivis selle maksevõla eest,
- 3) ajatatud makse jooksva aasta esimese tähtaja eest,
- 4) viivis selle makse eest,
- 5) järgnevad jooksva aasta ajatatud maksed ja viivised nende eest,
- 6) rahandusorganite poolt määratud trahvid,
- 7) maksed, mille tasumise tähtaeg ei ole veel möödunud.

Mittetähtaegselt tasutud maksete eest võetakse viivist seaduses ettenähtud määral.

Laekunud maksed kannab hoiukassa ettenähtud korras üle Riigipangale.

e) R i i g i l a e n u o b l i g a t s i o o n i d e
h o i u l e v õ t m i n e .

Riigilaenuobligatsioone võtavad hoivule kõik tsentraalhoiukassad ja need esimese järgu hoiukassad, millel on olemas vastavad hoiukohad.

Hoiukassadesse hoivule võetud riigilaenuobligatsioonide säilivus on garanteeritud NSV Liidu Valitsuse poolt ja hoiukassad vastutavad nende puutumatus eest:

Obligatsioone võetakse hoivule kas nende valdaja nimele või nimetult (esitajale). Õigus obligatsioone käsutada on sellel isikul, kelle nimele nad on hoivule antud või kui obligatsioonid on hoivule antud nimetult, siis vastavate dokumentide esitajal.

Hoiustatud riigilaenuobligatsioonide käsutamine, s. o. nende väljavõtmine, siirmine hoidmiseks teise hoiukassasse jne. toimub üldiselt samas korras nagu hoiuste puhulgi. Hoiukassad on kohustatud obligatsioonide hoidmise ajal kontrollima, kas obligatsioonile langeb võit või läheb ta kustutamisele kustutusloosimisel. Kui obligatsioonile on langenud võit või ta kuulub kustutamisele, siis teatatakse sellest obligatsiooni omanikule. Esitajailt hoivule võetud obligatsi-

oone ei kontrolli hoiukassad võitude ja kustutusloosimiste tabelite järgi.

Hoiule antud obligatsioonide pealt võtab hoiukassa väikest hoidmisetasu.

14. NÕUKOGUDE HOIUNDUSE PRINTSIPIAALNE ERINEVUS HOIUNDUSEST KAPITALISTLIKES RIIKIDES.

Hoiundus NSV Liidus erineb printsipiaalselt hoiundusest kapitalistlikes riikides. NSV Liidus kujutavad hoiukassad endast riigiparaadi osa, mille ülesandeks on kaasaaitamine ühiskondliku rikkuse suurendamisele ja rahva heaolu kasvule. Kapitalistlikes riikides on hoiukassad monopolide käes oleva krediidisüsteemi lüli, mida kasutatakse täiendavaks eksplua-
teerimiseks ja kasumite saamiseks.

Hoiukassade eriülesandeks kapitalistlikes riikides on koondada pangamonopolide käsutusse kõigi klasside keskmised, väikesed ja kõige väiksemad säästud ning muuta need suurkapitali täiendavaks krediteerimisallikaks, töötajate eksplua-
teerimise ja rõhumise vahendiks.

Analüüsidest hoiukassade osa kapitalistlikus krediidisüsteemis ning võrreldes neid kapitalistlike pankadega, märkis V. I. Lenin, et hoiukassad on rohkem "detsentraliseeritud", haarates oma mõjupiirkonda suurema osa paikkondi ja laialdasemad elanikkonna kihid kui pangad. Kuid oma sisult ei erine hoiukassad millegagi kapitalistliku krediidisüsteemi teistest lülidest.¹

Kapitalistlike riikide hoiukassade poolt akumuleeritavad hoiused erinevad oma olemuselt hoiustest NSV Liidus. Nimelt kuulub kapitalistlikes riikides enamik hoiustest keske- ja väikekoodanlusele, vaimulikkonnale, ametnikele ja intelligentsi esindajatele. Töölise hoiusummad moodustavad aga väike väikese osa hoiuste üldsummast. Põhja-Ameerika Ühendriikides kuulub näiteks 75 % hoiukassades olevatest hoiustest

¹ Vt. V. I. Lenin, Teosed, 22. kd., Tallinn 1953., lk. 203.

kümnele protsendile hoiustajatest, s. o. hoiuste põhisummad saadakse rikkastesse perekondadesse kuulvatelt hoiustajatelt.

Ka töötajate hoiused kapitalistlike riikide hoiukassades erinevad NSV Liidu rahvalikest hoiustest. Nimelt püüab töötajaskond kapitalistlikes riikides eraldada oma palgast teatud reservi nn. "mustadeks päevadeks", s. o. vanaduse, haiguse, töötaoleku jt. juhtudeks. Seega kannavad töötajate hoiused kapitalistlikes riikides sunnitud iseloomu, moodustades omapärase "endakindlustuse" haiguse, töötaoleku jt. juhtudeks.

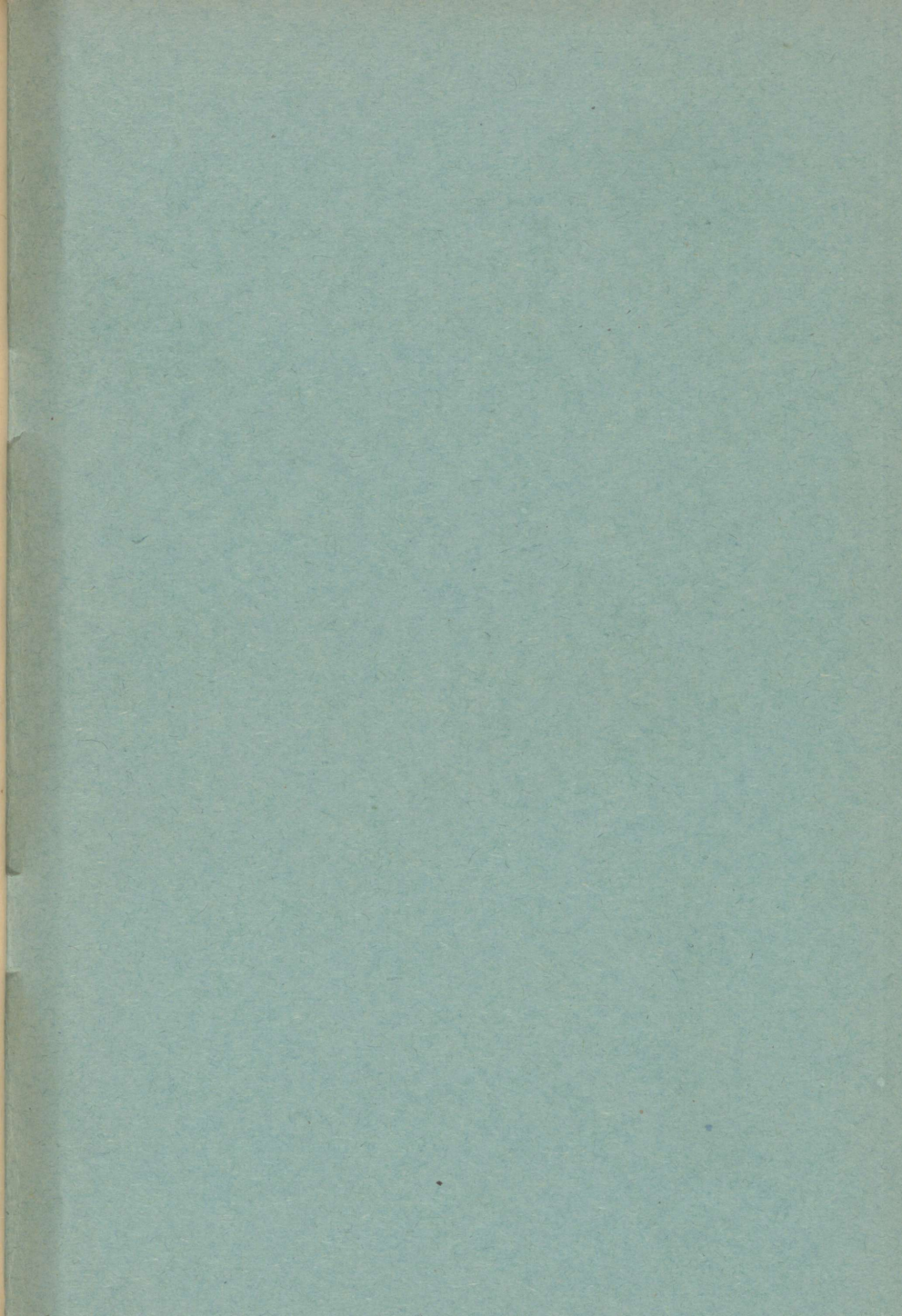
Hoiustena laekuvad vahendid (holuste jääk) mobiliseeritakse riigilaenudena eelarvesse ja kasutatakse kapitalistlike riigikulude, sõjaliste kulude ja sunni- ning surveaparaadi ülalpidamise kulude ühe katteallikana.

NSV Liidus ei saa olla selliseid motive hoiuste kujunemisel nagu kapitalistlikes riikides. Hoiuste kujunemise põhistiimuliks on Nõukogude kodanike püüd kaasa aidata oma riigi ees seisvate ülesannete lahendamisele, oma säästude ja ajutiselt vabade rahaliste vahendite andmise teel ajutiselt riigi käsutusse. Samuti stimuleerib hoiuste paigutamist hoiukassadesse NSV Liidu hoiukassade poolt antav rahaliste vahendite kindel hoidmise võimalus ning mõningal määral materiaalse stiimulina ka hoiustelt makstav tulu. Hoiustatavate summade pideva kasvu tingimuseks on aga elanikkonna heaolu pidev kasv ja kodanike teadlikkuse suurenemine.

SISUKORD.

SAATEKS.

1. RIIKLIKU KREDIIDI OLEMUS NSV LIIDUS	4
2. RIIGILAENUD NSV LIIDUS	10
a) Riigilaenude väljalaskmine ja kustutamine	11
b) Riigilaenude liigid	14
c) Riigilaenude konversioon.	15
d) Tellimiskorras realiseeritavate riigilaenude väljalaskmise lõpetamine	17
3. RAHA JA ASJADE LOTERIID	19
4. NSV LIIDU RIIGIVÕLG	20
5. HOIUNDUSE OLEMUS NSV LIIDUS	23
6. HOIUNDUSE PÕHIPRINTSIIBID	26
7. HOIUNDUSE ORGANISATSIOON NSV LIIDUS	28
8. HOIUSTE LIIGID	33
9. HOIUSTE KÄSUTAMINE	39
10. HOIUSTE PÄRANDAMINE	47
11. RAHA HOIUKASSAS HOIUSTAMISE LEPINGU JURIIDILINE OLEMUS	52
12. ORGANISATSIOONIDE HOIUSED	56
13. RIIKLIKE TÖÖHOIUKASSADE OPERATSIOONID	59
a) Siirdeoperatsioonid	59
b) Sularahata arveldusoperatsioonid	62
c) Akreditiivoperatsioonid	64
d) Komisjonioperatsioonid	67
e) Riigilaenuobligatsioonide hoiulevõtmise	69
14. NÕUKOGUDE HOIUNDUSE PRINTSIIPALNE ERINEVUS HOIUNDUSEST KAPITALISTLIKES RIIKIDES	70

Hind 14 kop.